

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку та аналіз доходів операційної діяльності»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Облік і оподаткування
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування
групи 1
Андрущенко Ю. І.
Керівник: Прийдак Т. Б.
Рецензент: Безкровний О. В.

Полтава 2025 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування**

Освітньо-професійна програма Облік і оподаткування
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Рівень вищої освіти другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Наталія КАНЦЕДАЛ

14 листопада 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Андрущенко Юлії Іванівни

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Методика обліку та аналіз доходів операційної діяльності»

керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Прийдак Тетяна Борисівна

Затверджено засіданням кафедри протокол № 5 від 07 жовтня 2024 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 11 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи:
фінансова звітність підприємства за 2022 – 2024 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретико-методичні основи обліку доходів операційної діяльності.

Розділ 2. Облік доходів операційної діяльності.

Розділ 3. Аналіз доходів операційної діяльності.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Дата видачі завдання: 14 листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	03.10.2024 р. – 29.10.2024 р.	
2	Затвердження завдання на кваліфікаційну роботу, узгодження плану	30.10.2024 р. – 14.11.2024 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	15.11.2024 р. – 03.02.2025 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	04.02.2025 р. – 10.11.2025 р.	
7	Оформлення тексту роботи	11.11.2025 р. – 21.11.2025 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	24.11.2025 р. – 26.11.2025 р.	
9	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	27.11.2025 р. – 03.12.2025 р.	
10	Нормо-контроль	04.12.2025 р. – 10.12.2025 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	22.12.2025 р. – 24.12.2025 р.	

Здобувач вищої освіти

Юлія АНДРУЩЕНКО

Керівник роботи

Тетяна ПРИЙДАК

ЗМІСТ

стор

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДОХОДІВ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	10
1.1. Економічний зміст, порядок формування та визнання доходів операційної діяльності.....	10
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення.....	18
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ДОХОДІВ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	23
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства.....	23
2.2. Облік доходів операційної діяльності.....	29
2.3. Податкові аспекти обліку доходів операційної діяльності.....	43
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДОХОДІВ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	47
3.1. Фінансово-економічний стан підприємства.....	47
3.2. Аналіз структури та динаміки доходів і витрат операційної діяльності підприємства.....	61
3.3. Аналіз формування фінансових результатів від операційної діяльності підприємства.....	71
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ.....	92

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку економіки України характеризується посиленням конкуренції, динамічними змінами ринкового середовища, зростанням ролі інформаційних технологій та підвищенням вимог до прозорості фінансової звітності підприємств. В цих умовах особливого значення набуває достовірний і повний облік доходів операційної діяльності, який є основою формування фінансових результатів, визначення ефективності діяльності суб'єкта господарювання та забезпечення його фінансової стабільності. Саме доходи від операційної діяльності формують головну частину грошових надходжень підприємства, визначають потенціал його розвитку, інвестиційні можливості та конкурентоспроможність на ринку.

Актуальність дослідження методики обліку та аналізу доходів операційної діяльності зумовлена також необхідністю гармонізації національної системи бухгалтерського обліку із міжнародними стандартами фінансової звітності. В умовах інтеграції України у світовий економічний простір підприємства стикаються з потребою забезпечення порівнянності, прозорості та достовірності облікових даних, що є передумовою залучення інвестицій і підвищення довіри з боку партнерів та контролюючих органів.

Складність методичного забезпечення обліку доходів полягає у різноманітності джерел їх формування, необхідності правильного відображення у звітності та врахування впливу податкових аспектів, особливо в контексті постійних змін податкового законодавства. Водночас аналітичне дослідження доходів операційної діяльності дозволяє не лише оцінити фінансовий стан підприємства, а й виявити закономірності формування прибутку, визначити фактори впливу на динаміку показників, розробити рекомендації щодо підвищення ефективності використання ресурсів і зниження витрат. Крім того, з огляду на сучасні виклики – воєнний стан, порушення логістичних ланцюгів, коливання валютних курсів та енергетичні ризики – облік і аналіз доходів операційної діяльності набувають додаткової

ваги як інструмент антикризового управління. Обґрунтовані рішення щодо диверсифікації джерел доходів, оптимізації виробничих процесів і фінансових потоків неможливі без якісного обліково-аналітичного забезпечення.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є розроблення та обґрунтування теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо вдосконалення методики обліку та аналізу доходів операційної діяльності підприємств.

Для досягнення зазначеної мети визначено комплекс взаємопов'язаних завдань, спрямованих на поглиблення теоретико-методологічних засад і підвищення ефективності практичного застосування облікових процедур. Зокрема, передбачено:

- визначити економічний зміст і теоретичні основи обліку доходів від операційної діяльності з урахуванням ключових факторів їх формування;
- з'ясувати роль і місце доходів від операційної діяльності як окремого об'єкта бухгалтерського обліку;
- систематизувати положення нормативно-правових актів, що регулюють порядок відображення доходів у бухгалтерському обліку;
- провести фінансово-економічний аналіз діяльності досліджуваного підприємства за 2022–2024 роки;
- дослідити особливості облікової політики щодо обліку доходів операційної діяльності;
- здійснити критичну оцінку системи документування облікових процесів, пов'язаних із доходами операційної діяльності;
- розглянути порядок ведення синтетичного та аналітичного обліку доходів операційної діяльності;
- провести комплексний аналіз доходів операційної діяльності досліджуваного суб'єкта господарювання та розробити практичні рекомендації щодо їх вдосконалення.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження виступають облікові процедури відображення господарських операцій, пов'язаних із

обліком доходів операційної діяльності підприємств. Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних положень і практичних аспектів організації обліку та аналізу доходів операційної діяльності на досліджуваному підприємстві (далі – Підприємства).

Дослідження виконано із застосуванням комплексу загальнонаукових методів і спеціальних прийомів, що забезпечили досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань. У процесі роботи використано монографічний метод – для поглибленого вивчення теоретико-методологічних аспектів обліку доходів; діалектичний метод пізнання – для уточнення економічної сутності доходів операційної діяльності як категорії, що відображає результати господарювання; методи синтезу, індукції, дедукції та системного аналізу – для виявлення закономірностей розвитку системи обліку та аналізу доходів операційної діяльності; методи теоретичного узагальнення, групування й порівняння – для вдосконалення класифікаційних підходів до обліку доходів підприємств; метод спостереження – для вивчення організації облікових процесів, пов'язаних із відображенням доходів операційної діяльності.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених із питань бухгалтерського обліку, аналізу й економічної теорії, матеріали періодичних видань, статистичні дані, а також інформація бухгалтерського обліку та фінансової звітності Підприємства.

Проблеми обліку та аналізу доходів операційної діяльності розглядалися у працях провідних учених-економістів, серед яких: В. Белозерцев [4], В. Васільєва [6], М. Єрмолаєва [12], В. Злагода [15], В. Плаксієнко [40] та інші. Їхні наукові здобутки суттєво сприяли формуванню сучасного розуміння сутності, структури та класифікації доходів підприємств. Водночас постійні зміни законодавства, неузгодженість між міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку в умовах посилення процесів міжнародної економічної інтеграції актуалізують подальші дослідження,

спрямовані на вдосконалення методики відображення доходів операційної діяльності в обліку та підвищення достовірності подання інформації у фінансовій звітності підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна полягає:

- у розробленні аналітичної моделі управління доходами операційної діяльності, що інтегрує показники динаміки, рентабельності та ризику в єдину систему діагностики, оцінки ефективності й управління, результатом якої є матриця управлінських рішень для оптимізації структури та стабільності доходів підприємства;

- у поглибленому обґрунтуванні ролі облікової політики як системного інструменту забезпечення прозорості, достовірності та ефективності бухгалтерського обліку в умовах динамічного економічного середовища. У роботі уточнено зміст облікової політики як інтегрованої сукупності методичних, організаційних і технічних рішень, що визначають інформаційну якість фінансової звітності, а також розкрито взаємозв'язок між її елементами та ефективністю управлінських рішень. Визначено, що індивідуалізація облікової політики підприємства є ключовим чинником підвищення релевантності облікових даних, адаптації до галузевих і технологічних особливостей, а також до вимог користувачів різних рівнів – держави, інвесторів і менеджменту. Новим є системний підхід до трактування облікової політики як інструменту корпоративного управління, який поєднує функції регламентації, контролю та комунікації в процесі формування й подання фінансової звітності [2].

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх безпосереднього застосування в діяльності підприємств різних форм власності для підвищення ефективності організації обліку, аналізу та управління доходами операційної діяльності.

Розроблені рекомендації з організації аналітичного процесу дозволяють більш обґрунтовано оцінювати динаміку та структуру доходів операційної діяльності, виявляти чинники, що впливають на їх зміну, і формувати

комплексні управлінські заходи щодо підвищення рентабельності основних видів діяльності. Практичне застосування результатів дослідження забезпечує можливість оптимізації системи внутрішнього контролю за формуванням доходів, удосконалення фінансового планування та прогнозування, а також посилення аналітичної функції бухгалтерського обліку.

Отримані результати можуть бути використані у практичній діяльності бухгалтерських і фінансово-аналітичних служб підприємств, при розробленні внутрішніх регламентів щодо облікової політики та процедур аналітичного обліку доходів, а також у подальших наукових дослідженнях, спрямованих на удосконалення методики обліку доходів операційної діяльності підприємств.

Публікації. Опубліковано тези за результатами дослідження у матеріалах конференцій, загальним обсягом 0,4 др. арк.

Апробації результатів дослідження здійснена через участь у VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством» (м. Полтава, ПДАУ, 25 березня 2025 р.) та науково-практичній конференції здобувачів за результатами проходження виробничих практик (м. Полтава, ПДАУ, вересень 2025 р.)

РОЗДІЛ 1

МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДОХОДІВ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Економічний зміст, порядок формування та визнання доходів операційної діяльності

У сучасних умовах господарювання доходи операційної діяльності є одним із ключових показників, що характеризують фінансово-економічний стан підприємства, рівень його ділової активності та ефективність використання ресурсів. Саме доходи від операційної діяльності формують основну частину грошових надходжень підприємства, визначають його здатність забезпечувати безперервність виробничого процесу, виконувати фінансові зобов'язання, формувати прибуток і здійснювати інвестиційну діяльність [7]. Відтак вивчення економічного змісту, порядку формування та визнання доходів операційної діяльності має важливе теоретичне й практичне значення для забезпечення достовірності фінансової звітності та прийняття ефективних управлінських рішень.

Доходи операційної діяльності відображають результати основної діяльності підприємства, тобто тієї, що становить головну мету його функціонування та забезпечує основну частину прибутку. Їх правильне визначення та облік залежать від обґрунтованого вибору методів визнання, оцінки та класифікації відповідно до вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та Міжнародних стандартів фінансової звітності. Важливим завданням обліку є не лише відображення факту виникнення доходів, але й забезпечення їх співставності з витратами для об'єктивного визначення фінансових результатів.

Системний підхід до формування доходів операційної діяльності передбачає аналіз умов їх виникнення, впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, а також оцінку методичних аспектів визнання доходів залежно від характеру господарських операцій [15]. Узагальнення теоретичних засад та

практичних підходів до обліку доходів дозволяє удосконалити методику їх відображення у бухгалтерському обліку, що, у свою чергу, сприяє підвищенню прозорості фінансової звітності, достовірності інформації для користувачів і зміцненню фінансової стійкості підприємства.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та порядок їх розкриття у фінансовій звітності визначені Національним Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» (далі – НП(С)БО 15) та Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (далі – НП(С)БО 1) [32, 33]. Вимоги НП(С)БО 15 поширюються на всі підприємства, організації та інші суб'єкти господарювання незалежно від форми власності [33]. Відповідно до п. 3 р. I НП(С)БО 1, доходи визначаються як збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання власного капіталу (крім збільшення капіталу за рахунок внесків власників) [32].

Визначення доходу, наведене у п. 5 НП(С)БО 15 [33], практично ідентичне визначенню, що міститься у НП(С)БО 1 [32], проте має суттєве уточнення: дохід визнається лише за умови, що його сума може бути достовірно визначена. Відповідно до п. 5 НП(С)БО 15, визнання доходу можливе лише за дотримання двох обов'язкових умов:

- відбувається збільшення активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання власного капіталу підприємства (крім внесків його учасників);

- сума доходу може бути достовірно оцінена [33].

Норми НП(С)БО 15 не поширюються на доходи, що виникають у результаті таких операцій:

- виконання договорів оренди;
- отримання дивідендів за фінансовими інвестиціями, облік яких ведеться за методом участі в капіталі;
- здійснення страхової діяльності;

- зміна справедливої вартості фінансових активів і зобов'язань, а також їх ліквідація, продаж або погашення;

- зміна вартості інших поточних активів;

- первісне визначення та зміна справедливої вартості біологічних активів, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю, і первісне визнання сільськогосподарської продукції;

- видобуток корисних копалин [33].

Згідно з п. 6 НП(С)БО 15, не визнаються доходами:

- перерахування коштів до бюджету або державних цільових фондів;

- надходження за договорами комісії, агентськими чи іншими аналогічними договорами на користь комітента або принципала;

- суми передоплат за продукцію, товари, роботи чи послуги;

- суми авансів, отриманих у рахунок майбутніх поставок;

- задатки, що надаються як забезпечення зобов'язань або в рахунок їх погашення

- надходження, які належать іншим особам;

- кошти, отримані від первинного розміщення цінних паперів;

- суми балансової вартості іноземної валюти [33].

Дохід також не визнається у випадках безоплатної передачі активів, оскільки така операція не спричиняє ні збільшення активів, ні зменшення зобов'язань підприємства. Єдиного підходу до потрактування поняття «дохід» у сучасній економічній літературі не існує – науковці розглядають його сутність по-різному, що відображено у додатку А.

У сучасній економічній теорії існують різні підходи до визначення сутності доходу, що зумовлено багатогранністю його економічного змісту. У науковій літературі дохід розглядається як потік грошових коштів та інших надходжень, отриманих за певний період від реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг [7]. Водночас дохід трактується як збільшення економічних вигод унаслідок надходження активів або погашення зобов'язань, що спричиняє зростання власного капіталу організації (крім внесків учасників чи

власників майна), а також як результат використання в господарській діяльності залучених економічних ресурсів і конкурентних переваг за умов прийняттого рівня підприємницького ризику.

Інші дослідники визначають дохід як загальну суму надходжень, отриманих від усіх видів діяльності підприємства у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах [4], або як результат діяльності основного капіталу без урахування оборотних засобів [5]. Згідно з іншим підходом, дохід розглядається як надходження економічних вигод, нарахованих або фактично отриманих у результаті виробничо-фінансової та комерційної діяльності підприємства [7]. Крім того, дохід визначається як валовий приплив економічних вигід упродовж звітного періоду, який виникає в процесі звичайної діяльності підприємства. Якщо такі припливи зумовлюють збільшення власного капіталу (за винятком внесків акціонерів), то вони формують прибуток; якщо ж, навпаки, зменшення – то збиток [61].

Відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 18 «Дохід» (далі – МСБО 18), дохід визначається як валове надходження економічних вигід протягом звітного періоду, яке виникає у процесі звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає внаслідок таких надходжень, а не за рахунок внесків учасників капіталу [28].

Порівняльний аналіз національної і міжнародної нормативної бази свідчить, що головною перевагою визначення поняття «дохід» у національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку є акцент на відображенні доходу як збільшення капіталу підприємства з одночасним чітким відмежуванням його від внесків власників майна.

Згідно з положеннями податкового законодавства, під доходами розуміють загальну суму доходу платника податку, отриману протягом звітного періоду від усіх видів діяльності у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, як на території України, так і за її межами. Отже, узагальнення підходів до трактування сутності поняття «дохід» у працях науковців і нормативно-правових джерел дозволяє виокремити його основні

характеристики. По-перше, дохід підприємства є одним із ключових фінансових результатів господарської діяльності за певний період. По-друге, він відображає надходження економічних вигід, що виникають у процесі виробничої, комерційної чи фінансової діяльності. По-третє, економічні вигоди, які формують дохід підприємства, мають грошову оцінку, що забезпечує їх відображення у системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Класифікація доходів за основними ознаками подана у НП(С)БО 1 [32] та у НП(С)БО 15 [33], а також висвітлена у наукових працях провідних українських економістів. Узагальнену класифікацію доходів, сформовану на основі досліджень провідних учених, наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

**Узагальнена класифікація доходів за результатами досліджень
науковців сучасності [6, 7, 15]**

Класифікаційна ознака	Вид доходів
За галузями діяльності	- дохід від виробничої діяльності; - дохід від торгівельної діяльності; - дохід від надання послуг і т.д.;
За видом діяльності підприємства	- доходи основної діяльності підприємства; - доходи від інших видів операційної діяльності;
За характером оподаткування	- доходи, що підлягають оподатковуванню; - доходи, що не підлягають оподатковуванню;
За елементами формування доходів підприємства у фінансовій звітності	- валовий дохід з операційної діяльності; - чистий дохід з операційної діяльності;
За економічним змістом формування доходів	- доходи від реалізації; - позареалізаційні доходи;
За порядком відображення доходів	- доходи звітного періоду; - доходи майбутнього періоду;
За видами діяльності	- доходи операційної діяльності; - доходи фінансової діяльності; - доходи інвестиційної діяльності.

Класифікація доходів за видами діяльності подана на рис. 1.1.

Звичайна діяльність підприємства поділяється на операційну та іншу діяльність, до складу якої входять фінансова й інвестиційна. Відповідно до

п. 3 р. І НП(С)БО 1 [32], операційна діяльність визначається як основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, що не належать до інвестиційної чи фінансової.

Рис. 1.1. Класифікація доходів за видами діяльності
відповідно до НП(С)БО 1 [32]

Операційна діяльність, у свою чергу, поділяється на основну та іншу. Основна діяльність – це сукупність операцій, пов’язаних із виробництвом і реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), які становлять головну мету функціонування підприємства та формують переважну частку його доходу [32].

Інша операційна діяльність охоплює операції з реалізації інших оборотних активів (за винятком фінансових інвестицій), надання майна в операційну оренду, якщо така діяльність не є основним видом діяльності підприємства, створення резерву сумнівних боргів, здійснення операцій з

купівлі-продажу іноземної валюти та інші аналогічні господарські операції.

Фінансова діяльність визначається як діяльність, що спричиняє зміни у розмірі або структурі власного та позикового капіталу підприємства. Інвестиційна діяльність охоплює процеси придбання та реалізації необоротних активів і фінансових інвестицій, які не належать до складу еквівалентів грошових коштів [60].

У НП(С)БО 15 [33] термін «звичайна діяльність» не застосовується. Загалом звичайна діяльність розглядається як складова бізнес-процесів підприємства, що охоплює основну та іншу діяльність, безпосередньо пов'язаних із досягненням його стратегічних цілей і отриманням економічних вигод. Класифікацію доходів підприємства наведено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Класифікація видів діяльності підприємства
відповідно до НП(С)БО 15 [33]

Доходи та витрати підприємства відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності відповідно до принципу нарахування та відповідності доходів і витрат. Згідно з цим принципом, фінансові результати господарської діяльності визнаються у тому звітному періоді, в якому вони фактично виникають, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів. Відповідність доходів і витрат означає, що для формування достовірного фінансового результату необхідно співвідносити доходи звітного періоду з витратами, понесеними для їх отримання. Таким чином, обов'язковою умовою виникнення доходу є мінімізація витрат, безпосередньо пов'язаних із процесом його формування.

Відповідно до МСБО 18 [28] та НП(С)БО 15 [33], дохід визнається

лише за умов наявності ймовірності надходження на підприємство економічних вигід, пов'язаних із певною операцією, а також можливості достовірного визначення суми такого доходу. Згідно з НП(С)БО 15 [33], дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, інших активів) визнається за наявності таких умов: покупцеві передано ризики та вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (інший актив); підприємство не здійснює подальшого управління та контролю за реалізованою продукцією (іншими активами); сума доходу може бути достовірно визначена; існує впевненість, що внаслідок операції відбудеться збільшення економічних вигід підприємства, а витрати, пов'язані з операцією, можуть бути достовірно визначені.

Визнання доходу також безпосередньо залежить від умов договору (контракту) купівлі-продажу активів. Якщо умовами передбачено, що право власності на продукцію переходить до покупця з моменту її доставки на склад, усі ризики, пов'язані з транспортуванням, несе продавець, тому дохід у бухгалтерському обліку визнається після підтвердження факту оприбуткування продукції на складі покупця. У разі, коли право власності переходить покупцю з моменту завантаження продукції на транспортні засоби, дохід відображається в обліку після підтвердження факту списання продукції зі складу продавця [17].

Дохід від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг визначається за наявності умов, установлених НП(С)БО 15 [33]. Основні положення щодо порядку визнання доходу наведено на рис. 1.3.

Визначена сума доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) не підлягає коригуванню на величину сумнівної або безнадійної дебіторської заборгованості. Такі суми визнаються витратами підприємства у тому звітному періоді, у якому вони були виявлені, що відповідає принципу нарахування та забезпечує достовірність відображення фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання.

Порівняльна характеристика доходу за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами

бухгалтерського обліку наведена у додатку В.

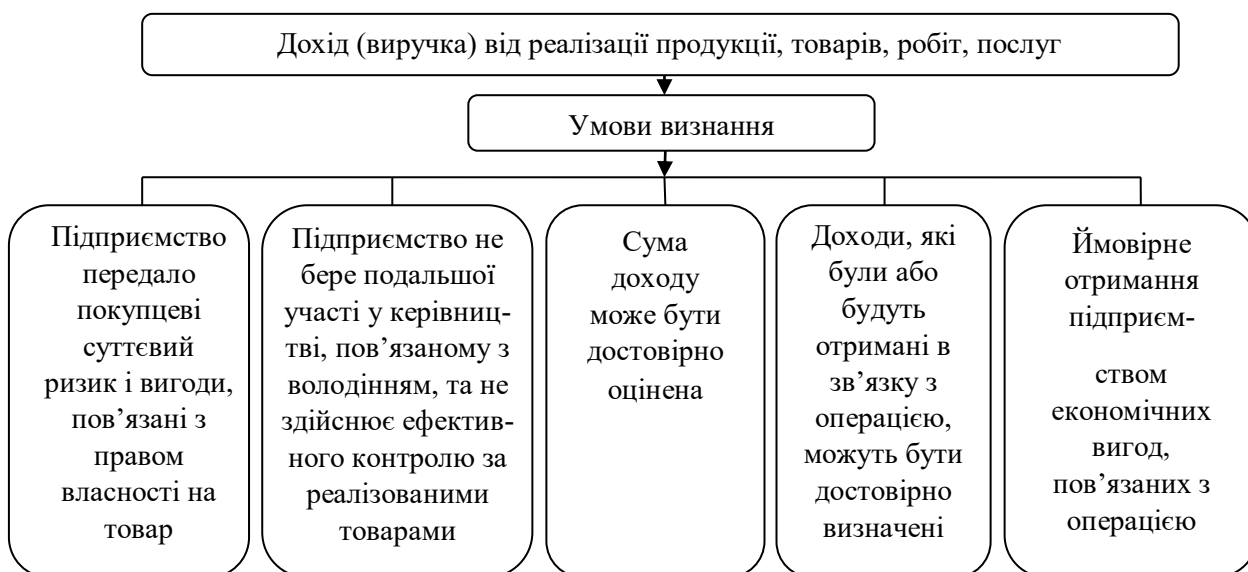

Рис. 1.3. Умови визнання доходу (виручки) від реалізації продукції (послуг) [33]

Отже, спільною класифікаційною ознакою доходів, визначеною відповідно до чинних нормативно-правових документів та з урахуванням результатів досліджень провідних учених-економістів, є їх поділ за видами діяльності: доходи операційної діяльності, доходи фінансової діяльності та доходи інвестиційної діяльності.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Функціонування підприємств усіх форм власності в Україні регламентується Конституцією України, Цивільним кодексом України, Податковим кодексом України (далі – ПКУ), а також низкою інших законодавчих і нормативних актів.

Цивільне законодавство регулює особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на принципах юридичної рівності,

вільного волевиявлення та майнової самостійності їх учасників. Водночас до майнових відносин, що ґрунтуються на адміністративному чи іншому владному підпорядкуванні однієї сторони іншій, а також до податкових і бюджетних відносин норми цивільного законодавства не застосовуються, якщо інше не передбачено законом.

ПКУ [44] регулює правовідносини у сфері справляння податків і зборів, визначаючи вичерпний їх перелік, порядок адміністрування, коло платників податків, їхні права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.

Основним законодавчим актом, що встановлює правові засади ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». У ньому закріплено принцип нарахування та відповідності доходів і витрат, який передбачає, що обов'язковою умовою отримання доходу є здійснення підприємством відповідних витрат [51]. Законом також визначено, що відповідальність за організацію бухгалтерського обліку на підприємстві несе керівник або уповноважена ним особа. У міжнародній практиці питання обліку доходів регулюється МСБО 18, відповідно до якого доходи поділяються на два основні види – дохід від основної діяльності та прибуток від інших операцій [28]. Така класифікація є більш звуженою порівняно з положеннями НП(С)БО 15 [33], де деталізовано види доходів і порядок їх визнання.

Методологічною основою обліку доходів в Україні є НП(С)БО 15 [33], у якому наведено визначення ключових понять і встановлено сферу застосування норм цього стандарту. Величина доходів підприємства тісно пов'язана з наявністю дебіторської та кредиторської заборгованості. Порядок проведення інвентаризації таких зобов'язань регламентується Положенням про інвентаризацію активів і зобов'язань № 879 від 02.09.2014 р. Відповідно до цього документа строки проведення інвентаризації залежать від виду

активів і зобов'язань, при цьому на перевірку дебіторської та кредиторської заборгованості відводиться три місяці.

Питання обліку доходів підприємств, їх класифікації, оцінки та відображення у фінансовій звітності є предметом активних наукових дискусій у сучасній вітчизняній і зарубіжній економічній літературі. Доходи розглядаються як один із ключових показників фінансових результатів діяльності підприємства, що характеризує ефективність використання ресурсів, рівень конкурентоспроможності та фінансову стійкість суб'єкта господарювання. Так, зокрема у працях В. Белозерцева та І. Гринько [4] висвітлено особливості організації обліку доходів на торговельних підприємствах, зокрема акцентовано увагу на специфіці відображення операцій із реалізації товарів та на необхідності гармонізації бухгалтерського і податкового обліку. Дослідження В. Васильєвої [6] спрямоване на аналіз напрямів узгодження міжнародних і національних стандартів бухгалтерського обліку доходів, при цьому автор обґрунтовує доцільність адаптації положень НП(С)БО 15 [33] до вимог МСФЗ 15 «Дохід за договорами з клієнтами». Воночас А. Гайдабура [7] запропонувала уточнену теоретико-методичну інтерпретацію поняття «дохід» та його класифікацію відповідно до економічної природи надходжень. У дослідженні В. Злагоди [15] розкрито особливості обліку доходів і витрат операційної діяльності у будівельній галузі та окреслено напрями вдосконалення методики формування фінансових результатів у цій сфері.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних і практичних засад обліку доходів зробили Н. Прохар і Ю. Ночовна [54], які у своїй монографії систематизували проблеми відображення доходів, витрат і фінансових результатів, приділивши увагу їх взаємозв'язку та впливу на економічну ефективність діяльності підприємства. У праці Н. Ткачук [59] наголошено на ролі операційної діяльності як базової складової фінансової стабільності підприємства, а також підкреслено значення достовірного та своєчасного відображення доходів для забезпечення обґрунтованості управлінських

рішень.

Окремим актуальним напрямом сучасних наукових досліджень є цифровізація бухгалтерського обліку, яка зумовлює трансформацію підходів до формування, оброблення та подання фінансової інформації. А. Шиш [67] проаналізувала використання хмарних технологій у бухгалтерському обліку та фінансовому аналізі, визначивши перспективи автоматизації облікових процесів, підвищення аналітичності даних та забезпечення їх оперативності й достовірності. Цифрові інструменти, на думку дослідниці, стають важливим чинником підвищення ефективності управління доходами підприємства та адаптації облікової системи до вимог сучасного бізнес-середовища.

Узагальнення результатів наукових праць свідчить, що проблематика обліку доходів залишається багатоаспектною та потребує подальшого розвитку. Серед невирішених питань – відсутність єдиної методики узгодження фінансового і податкового обліку доходів, необхідність гармонізації національних стандартів бухгалтерського обліку з міжнародними, а також удосконалення аналітичного інструментарію управління доходами підприємств.

Подальші наукові пошуки мають бути спрямовані на поглиблення теоретико-методичних засад визнання, оцінювання та класифікації доходів, адаптацію облікової політики підприємств до вимог цифрової економіки, а також розроблення інноваційних методичних підходів до забезпечення прозорості, достовірності та порівнянності фінансової звітності.

Проведений аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що проблематика обліку доходів підприємств залишається однією з найбільш актуальних у сучасній економічній науці. Більшість дослідників зосереджують увагу на питаннях гармонізації національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, удосконаленні методики визнання, оцінювання і класифікації доходів. У працях учених простежується тенденція до посилення аналітичного підходу, розширення інформаційної функції бухгалтерського обліку в контексті управління фінансовими результатами та прийняття

управлінських рішень. Водночас недостатньо опрацьованими залишаються питання інтеграції цифрових технологій в облікову практику, автоматизації процесів формування облікових даних і розроблення єдиних підходів до узгодження фінансового та податкового обліку доходів. Отже, подальші дослідження мають бути спрямовані на формування науково обґрунтованих методичних засад відображення доходів підприємств, які відповідатимуть сучасним вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності та викликам цифрової трансформації економіки.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ДОХОДІВ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Досліджуване підприємство засноване 23.10.2015 року та функціонує у статусі зареєстрованого суб'єкта господарювання, який не перебуває в процесі припинення. Статутний капітал підприємства становить 1000 грн, що є типовим для малих підприємств сфери торгівлі та сервісу. Керівництво підприємством здійснює директор, який одночасно є одним із двох співзасновників підприємства. Кожен із них володіє 50 % статутного капіталу, що забезпечує рівномірний розподіл корпоративних прав, спільну відповідальність за прийняття управлінських рішень і демократичну модель управління. Така структура власності сприяє збереженню фінансової стабільності, оперативності в ухваленні стратегічних рішень і зниженню конфліктності управлінського процесу.

Основним видом діяльності Підприємства є неспеціалізована оптова торгівля (КВЕД 46.90), що відображає орієнтацію підприємства на багатoproфільну комерційну діяльність. Водночас підприємство здійснює низку суміжних видів діяльності, зокрема оптову торгівлю сільськогосподарськими машинами та устаткуванням (КВЕД 46.61), ремонт і технічне обслуговування промислових машин (КВЕД 33.12), торгівлю автомобілями, автозапчастинами й надання послуг автосервісу (КВЕД 45.11, 45.19, 45.20). Додатково підприємство здійснює вантажні перевезення (КВЕД 49.41, 49.42), надає допоміжні транспортні послуги, пов'язані з обробленням вантажів (КВЕД 52.21, 52.24, 52.29), а також здійснює оренду транспортних засобів (КВЕД 77.11, 77.12). Значна частина видів діяльності стосується також ремонту електроустаткування (КВЕД 33.14, 33.19), оптової торгівлі товарами

господарського призначення, електронікою, металовиробами (КВЕД 46.41, 46.43, 46.49, 46.69, 46.74) і роздрібної торгівлі спеціалізованими товарами (КВЕД 47.52, 47.54, 47.78).

Такий широкий спектр діяльності свідчить про стратегічну орієнтацію Підприємства на диверсифікацію бізнес-моделі з метою підвищення стійкості до коливань ринку. Поєднання функцій торговельного оператора, сервісного центру та транспортного посередника дозволяє підприємству працювати в кількох галузевих сегментах одночасно, що створює додану вартість і забезпечує гнучкість у формуванні прибуткових напрямів діяльності. Водночас така модель вимагає високого рівня внутрішнього контролю, координації процесів і належної організації бухгалтерського обліку для запобігання фінансовим ризикам і втратам ефективності через розпорошення ресурсів.

Досвід участі Підприємства у публічних закупівлях підтверджує його практичну спроможність до виконання державних контрактів. Зокрема, підприємство постачало сидіння з пневматичною підвіскою для тракторів (ДНЗ «Решетилівський професійний аграрний ліцей», 2025 рік), здійснювало поточний ремонт і технічне обслуговування промислового обладнання (Устимівська дослідна станція рослинництва, 2022 рік), а також проводило технічне обслуговування кондиціонерів комбайнів (2021 рік). Це свідчить про наявність технічної компетенції, довіри з боку державних і наукових установ та підтверджує інтеграцію підприємства в аграрно-промисловий сектор Полтавського регіону.

Серед основних переваг діяльності Підприємства слід відзначити:

- диверсифікацію господарської діяльності, що мінімізує ризики ринкових коливань і забезпечує стабільність грошових потоків;
- наявність практичного досвіду участі у державних тендерах, що свідчить про конкурентоспроможність підприємства на рівні публічних закупівель;
- вигідне географічне розташування в межах Полтавської області, яке

забезпечує доступ до логістичних маршрутів і клієнтської бази в аграрному секторі.

Водночас виявлено низку ризиків, серед яких, рис. 2.1.

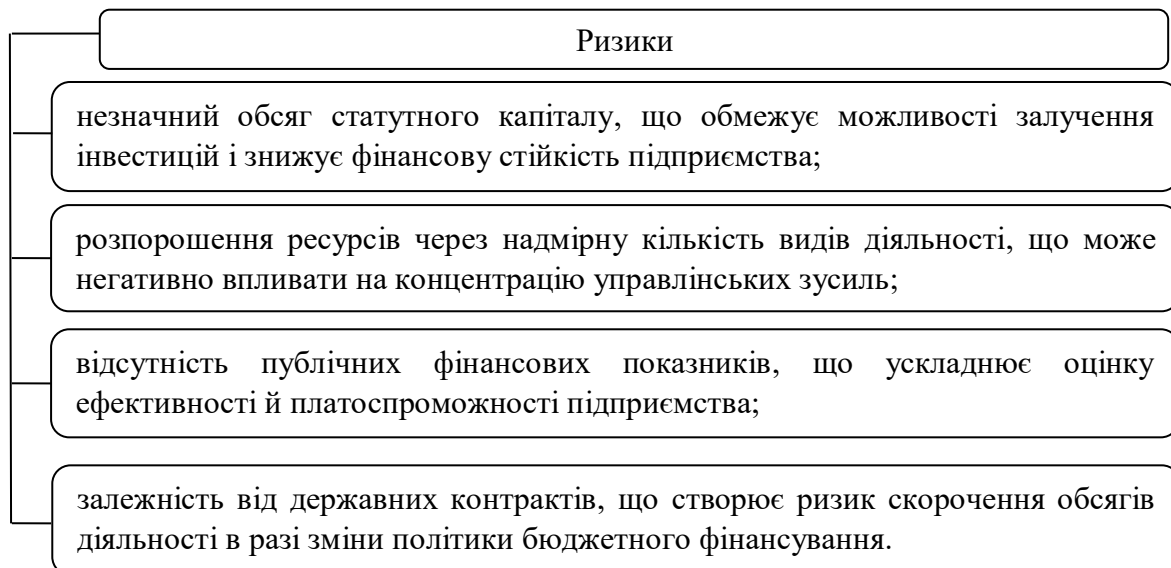

Рис. 2.1. Ризики діяльності Підприємства

Підприємства у стратегічному вимірі можна охарактеризувати як мале підприємство, діяльність якого спрямована на надання універсальних сервісних послуг у сфері продажу, ремонту та технічного обслуговування сільськогосподарської й транспортної техніки. Обрана бізнес-модель «торгівля + сервіс» забезпечує підприємству можливість формувати довгострокові взаємовигідні відносини з клієнтами, створювати додану вартість через післяпродажне обслуговування, підвищувати рівень клієнтської лояльності та підтримувати стабільну частку ринку. Опрацювання теоретичних здобутків учених і вивчення чинної нормативно-правової бази у сфері бухгалтерського обліку дозволили встановити, що ефективна організація обліку доходів підприємства безпосередньо залежить від належно сформованої облікової політики. Облікова політика виступає системоутворювальним елементом фінансово-економічного механізму підприємства, що визначає принципи, методи й процедури ведення обліку та забезпечує об'єктивне, достовірне й

послідовне відображення інформації у фінансовій звітності. Саме вона створює основу для формування релевантної інформаційної бази, необхідної для прийняття ефективних управлінських рішень, контролю за фінансовими результатами та оцінки економічної ефективності діяльності підприємства. Установлено, що при розробці облікової політики Підприємства доцільно керуватися принципом інноваційного підходу, який передбачає поєднання нормативних вимог із впровадженням сучасних технологічних рішень, цифрових інструментів обліку й управління, що підвищує прозорість, оперативність і результативність облікового процесу, рис. 2.2.

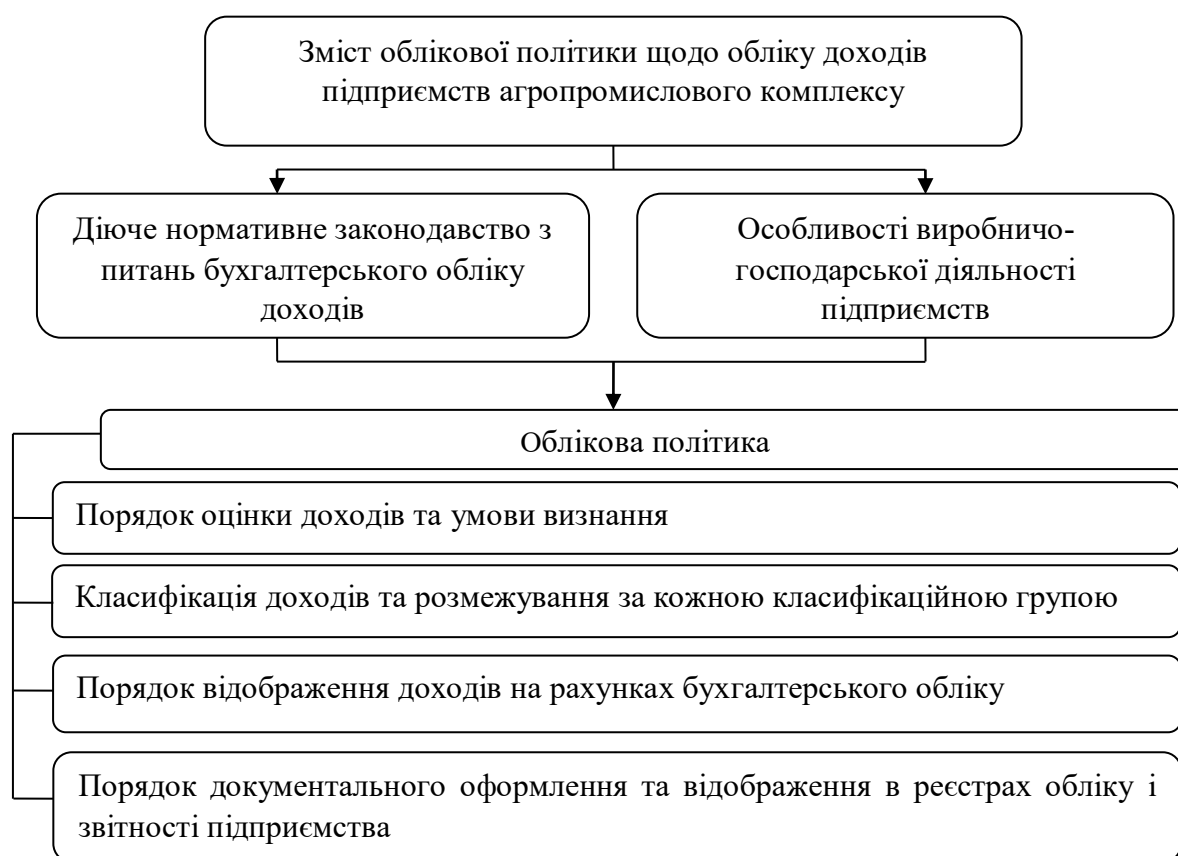

Рис. 2.2. Складові елементи облікової політики
в частині обліку доходів

В обліковій політиці Підприємства розділ «Доходи» має визначальне значення, оскільки саме він встановлює методологічні підходи до визнання, оцінки та відображення доходів у фінансовій звітності. Важливою складовою

цієї політики є визначення методу оцінки ступеня завершеності операцій з надання послуг. Підприємство може застосовувати один із двох методів:

- визначення питомої ваги обсягу послуг, наданих на певну дату, у загальному обсязі послуг, що мають бути виконані;
- визначення питомої ваги понесених витрат у загальній сумі витрат, пов'язаних із наданням послуг.

При цьому до розрахунку включаються лише ті витрати, які безпосередньо відображають обсяг фактично наданих послуг на відповідну дату.

Особливу увагу в обліковій політиці Підприємства слід приділити порядку визнання доходу від безоплатно отриманих необоротних активів.

Згідно з НП(С)БО 15 [33], такий дохід не визнається одночасно, а переноситься з рахунку капіталу на рахунок доходів поступово, пропорційно сумі нарахованої амортизації. Підприємства також самостійно визначає періодичність віднесення доходів на фінансові результати – щомісячно або щоквартально – з урахуванням принципу відповідності доходів і витрат, обсягів діяльності та специфіки наданих послуг. У межах міжнародної практики підприємство може обирати між нарахувальним методом (доходи визнаються на дату відвантаження продукції або надання послуг) та касовим методом (доходи визнаються на дату надходження коштів). У податковому обліку момент збільшення доходу визначається за правилом «першої події» – або за датою оплати, або за датою фактичного постачання товарів чи послуг. До важливих елементів облікової політики Підприємства належить також формування доходів майбутніх періодів, які підлягають розподілу протягом кількох звітних періодів. Не менш значущим є визначення порогу суттєвості облікової інформації, тобто тієї її межі, відсутність або викривлення якої може вплинути на управлінські рішення користувачів фінансової звітності. Суттєвість має як кількісні, так і якісні характеристики, а її межі визначаються самостійно на основі внутрішніх положень підприємства та з урахуванням вимог національних стандартів. Разом із тим, на діяльність Підприємства

впливають недосконалість чинної нормативно-правової бази, часті зміни податкового законодавства та прагнення підприємств до оптимізації податкового навантаження. Це може призводити до викривлення даних про доходи, зокрема до заниження виручки від реалізації продукції чи послуг, що, у свою чергу, впливає на базу оподаткування податком на прибуток і ПДВ. Такі явища формують передумови до тінізації економічних процесів і зниження достовірності звітних показників. Таким чином, для Підприємства основним завданням облікової політики у сфері доходів є забезпечення повноти, достовірності та своєчасності їх визнання, а також посилення контролю за відповідністю доходів і витрат вимогам ПКУ. Реалізація цих підходів сприятиме підвищенню прозорості облікових процесів, достовірності фінансової звітності та формуванню стійкої основи для зростання прибутковості підприємства, рис. 2.3.

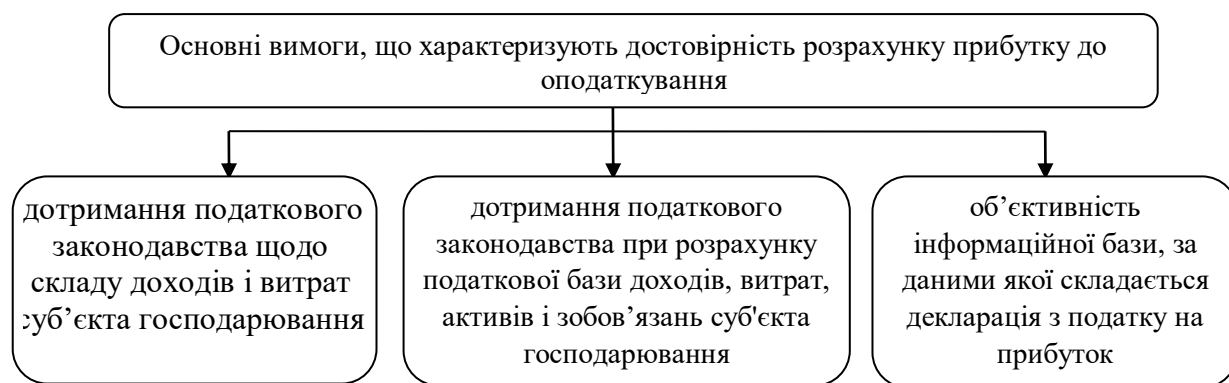

Рис. 2.3. Вимоги, що характеризують достовірність розрахунку прибутку до оподаткування

У системі управління підприємством бухгалтерський облік відіграє ключову роль, оскільки саме від раціональної організації роботи бухгалтерської служби, її структури та професійного рівня персоналу залежить достовірність фінансової інформації, оперативність управлінських рішень і ефективність використання ресурсного потенціалу. На Підприємства організація бухгалтерського обліку побудована на науково обґрунтованих

принципах системності, послідовності та об'єктивності, що забезпечує своєчасне отримання вірогідної інформації для потреб управління, контролю та аналізу господарської діяльності.

Організація бухгалтерського обліку передбачає три взаємопов'язані етапи – методологічний, технічний і організаційний. У Підприємства сформовано бухгалтерську службу на чолі з головним бухгалтером, який несе відповідальність за ведення обліку, формування облікової політики та складання фінансової звітності. Структура бухгалтерії, її штатна чисельність і функціональні обов'язки затверджуються керівником відповідно до статуту підприємства. Організаційна побудова бухгалтерського апарату Підприємства визначається низкою чинників: обсягом і видами діяльності (торговельна, технічна, логістична), кількістю працівників, масштабом виробничих процесів, а також рівнем автоматизації обліку.

Облікова політика Підприємства затверджена наказом керівника підприємства й виконує роль стратегічного інструменту управління, що забезпечує системність, узгодженість і законодавчу обґрунтованість усіх процедур бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Облікова політика Підприємства затверджена наказом керівника (додаток Г).

2.2. Облік доходів операційної діяльності

Сучасна система управління господарською діяльністю Підприємства, ґрунтується на принципах оперативності, достовірності та аналітичності облікової інформації, яка забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень. У практичній діяльності Підприємства бухгалтерський облік виконує функцію системи безперервного спостереження за всіма господарськими процесами – від моменту здійснення операції до її аналітичного узагальнення у звітності.

В інформаційній системі Підприємства документом-замовленням

виступає перший документ у послідовності взаємопов'язаних операцій, що відображають відносини з контрагентом і впливають на стан розрахунків. Вибір варіанту обліку взаєморозрахунків – за рахунками, накладними чи договорами – здійснюється індивідуально для кожного клієнта через реквізит «Вид взаєморозрахунків» у довіднику «Контрагенти». Для постійних клієнтів Підприємства веде облік взаєморозрахунків у розрізі договорів, що дає змогу контролювати виконання умов співпраці, тоді як із випадковими покупцями облік здійснюється у розрізі рахунків чи накладних. У межах одного замовлення може бути здійснено кілька наданих послуг, однак надання послуг за кількома замовленнями одночасно не допускається, що узгоджується з вимогами внутрішнього контролю і принципом відповідності операцій.

Типова конфігурація бухгалтерської програми, що використовується у Підприємства, дозволяє вести облік операцій за різними видами розрахунків – готівковими, безготівковими, з передоплатою чи за бартерними схемами. Зокрема, операції з передоплати реалізують стандартну схему оплати послуг, а при проведенні документа «Платіжна інструкція вихідна» формується типова кореспонденція рахунків, що забезпечує автоматичне відображення операції у фінансовому обліку.

Документ «Рахунок на оплату» виступає формою попереднього узгодження умов реалізації продукції, виконання робіт або надання послуг, і на його підставі формується документ «Реалізація товарів і послуг». Завдяки автоматизації введення даних більшість реквізитів, включно з табличною частиною документа, заповнюється автоматично, що знижує ризик помилок, підвищує оперативність та забезпечує єдність облікової інформації.

Автоматизована програми забезпечує комплексну підтримку всіх етапів облікового процесу на підприємствах різних форм власності, зокрема на Підприємства. Однією з ключових переваг цієї програми є можливість автоматичного формування податкових накладних у момент виникнення податкових зобов'язань, що суттєво підвищує точність, своєчасність і контроль за дотриманням податкової дисципліни. Податкова накладна, яка

формується та надається Підприємства покупцю, виступає основним документом, що підтверджує право на включення сум ПДВ до податкового кредиту покупця. Така функціональна можливість не лише оптимізує документообіг, а й мінімізує ризики помилок при відображенні податкових операцій, забезпечуючи відповідність вимогам чинного законодавства України.

Завдяки розвиненій аналітичній структурі програмного продукту дає змогу здійснювати багаторівневий аналітичний облік із використанням механізму «субконто», який дозволяє деталізувати облікові дані за різними напрямками діяльності підприємства. На етапі конфігурування визначається перелік можливих видів субконто – номенклатура, контрагенти, договори, підрозділи, статті витрат тощо. Це забезпечує можливість у межах одного синтетичного рахунка отримувати кілька систем аналітичних рахунків, які багатовимірно відображають первинну інформацію. Для Підприємства така система є особливо важливою, оскільки підприємство здійснює облік взаєморозрахунків із численними контрагентами, має широкий асортимент послуг і потребує гнучких інструментів для оперативного аналізу фінансових результатів. Організація аналітичного обліку на основі субконто дозволяє групувати інформацію за різними принципами залежно від управлінських потреб – за клієнтами, видами продукції, статтями витрат або центрами відповідальності. Це формує підґрунтя для стратегічного управління фінансами підприємства, посилює аналітичну функцію бухгалтерського обліку та сприяє підвищенню якості управлінських рішень. Важливим елементом роботи з програмою є формування звітів, які забезпечують керівництво Підприємства оперативною, узагальненою та достовірною інформацією для оцінки стану активів, зобов'язань і результатів діяльності. Програмний продукт пропонує близько двох десятків стандартних форм звітності, які можуть бути налаштовані відповідно до специфіки діяльності підприємства. Користувач може варіювати параметри звітів, отримуючи різні аналітичні зрізи даних. Найуживаніші звіти доступні безпосередньо через

головне меню або панель інструментів, що забезпечує зручність та оперативність роботи бухгалтера.

Одним із найпоширеніших звітів є «Оборотно-сальдова відомість», яка відображає для кожного рахунка залишки на початок і кінець звітного періоду, а також обороти за дебетом і кредитом протягом цього періоду. Такий звіт дозволяє оцінити динаміку господарських процесів, своєчасно виявляти відхилення та формувати обґрунтовані висновки щодо фінансового стану підприємства. Для рахунків, за якими ведеться аналітичний облік, можливе формування деталізованих звітів, зокрема, «Обігово-сальдової відомості за рахунком», що містить інформацію про залишки та обороти за певними об'єктами аналітичного обліку (субконто). Користувач задає період звітності та обирає рахунок із плану рахунків, використовуючи піктограму вибору. За потреби можна активувати прапорці «За субрахунками» (для деталізації даних за субрахунками) або «Групи» (для групування інформації за певними аналітичними ознаками). Звіт «Аналіз рахунка» використовується для оцінки взаємозв'язків між рахунками: він відображає обороти за дебетом і кредитом, а також сальдо на початок і кінець періоду. Для його формування користувач обирає період, номер рахунка та задає параметри відображення субрахунків і валют. У випадках, коли необхідно простежити динаміку змін за кожною датою звітного періоду, формується звіт «Аналіз рахунка за датами», який дозволяє виявити тенденції та пікові навантаження у фінансових операціях.

Більш глибоку деталізацію забезпечує звіт «Аналіз рахунка за субконто», який демонструє підсумкові обороти та залишки рахунка в розрізі конкретних об'єктів аналітичного обліку. Цей звіт є особливо цінним для Підприємства, оскільки підприємство здійснює багатовекторну діяльність – продаж, технічне обслуговування, ремонт – і має потребу в обліку за номенклатурними групами, клієнтами, договорами. Для його формування необхідно вибрати рахунок, задати параметри субконто та натиснути «Сформувати» – після чого програма автоматично узагальнює дані у зручній для аналізу формі. Для отримання максимально повної інформації про

господарські операції застосовується звіт «Картка субконто», у якому всі операції з конкретним об'єктом наведені у хронологічному порядку із зазначенням реквізитів проведення, залишків і оборотів. За необхідності дані можуть відображатися не лише у грошовому, а й у натуральному чи валютному вираженні, що є особливо корисним при обліку операцій із запасами, запчастинами або технікою в Підприємства.

Додатково звіт «Картка рахунка» відображає усі проведення по конкретному рахунку або для вибраних аналітичних об'єктів (наприклад, покупців), що дає змогу оперативно перевірити правильність проведення і залишків. У межах реалізації продукції, робіт і послуг для підприємства особливо важливим є звіт «Аналіз рахунку по субконто», який містить підсумкові дані щодо кореспонденції рахунків 90 «Собівартість реалізації», 70 «Доходи від реалізації» та 79 «Фінансові результати». Такий звіт дозволяє оперативно оцінити прибутковість діяльності та ефективність використання ресурсів. Якщо за рахунком ведеться кількісний облік, звіти формуються з відображенням кількісних показників оборотів і залишків. Зокрема, «Оборотно-сальдова відомість» є базовим документом, який містить інформацію про залишки на початок і кінець періоду, а також обороти за дебетом і кредитом. Для її формування користувач задає період звітності, параметри відображення субрахунків і натискає «Сформувати». Програма автоматично виводить відомість, яка є інтегрованим відображенням фінансових результатів діяльності підприємства.

У Підприємства організація бухгалтерського обліку побудована з дотриманням принципу своєчасності та повноти відображення господарських операцій, що забезпечується чітким дотриманням Графіка документообігу. Цей документ є внутрішнім регламентом, який визначає порядок, строки та відповідальних осіб за складання, обробку й передачу первинних документів. Графік документообігу у Підприємства встановлює логічну послідовність опрацювання первинних документів від моменту їх створення до відображення в облікових регістрах, додаток Д.

Завершальним етапом облікового циклу на підприємстві є закриття бухгалтерських рахунків, що здійснюється наприкінці звітного року. Ця процедура є трудомісткою, оскільки охоплює узагальнення всіх господарських операцій за період з 1 січня по 31 грудня поточного року. Перед початком закриття рахунків проводиться ретельна перевірка повноти та правильності відображення операцій, звірка даних синтетичного й аналітичного обліку, а також складання попереднього балансу. Це забезпечує достовірність вихідних даних для визначення фінансових результатів.

У Підприємства процес закриття рахунків здійснюється у визначеній послідовності:

- проводиться розподіл загальновиробничих витрат між об'єктами обліку;
- здійснюється списання витрат операційної діяльності (рахунки 90, 92, 93, 94), фінансової (рахунок 95) та інвестиційної (рахунки 96, 97) на рахунок 79 «Фінансові результати»;
- відображається списання доходів операційної (рахунки 70, 71), фінансової (рахунок 73) та інвестиційної (рахунок 74) діяльності на рахунок 79 «Фінансові результати»;
- остаточне сальдо рахунку 79 при його закритті переноситься на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)».

Система синтетичних рахунків у бухгалтерському обліку є ключовим елементом узагальнення інформації про господарську діяльність підприємства у вартісному вимірі. Вона забезпечує формування узагальнених показників, необхідних для складання фінансової звітності та подальшого аналізу фінансово-господарської діяльності. Синтетичні рахунки узагальнюють дані аналітичного обліку, дозволяючи відобразити фінансовий стан і результати діяльності підприємства у цілому, що є основою для прийняття ефективних управлінських рішень.

Інформація, що накопичується на синтетичних рахунках, має виключно вартісний характер і є базою для складання головних форм фінансової

звітності малого підприємства, зокрема, Балансу (ф. № 1-м) і Звіту про фінансові результати (ф. № 2-м). У Підприємства синтетичний облік доходів операційної діяльності ведеться відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій. Зокрема, для відображення доходів підприємства застосовуються рахунки 7 класу, за якими протягом звітного періоду за кредитом відображають загальну суму доходу (включно з непрямыми податками, зборами й обов'язковими платежами, що входять у ціну продажу), а за дебетом – списання непрямих податків, знижок і віднесення чистого доходу на рахунок 79 «Фінансові результати».

Підприємства здійснює реалізацію послуг як фізичним, так і юридичним особам (зокрема приватним підприємцям і переробним підприємствам). Для обліку таких операцій на підприємстві використовуються рахунки:

- 90 «Собівартість реалізації» – для визначення витрат, пов'язаних із виробництвом і реалізацією продукції;
- 93 «Витрати на збут» – для обліку витрат, пов'язаних із реалізацією продукції, транспортуванням, пакуванням тощо.
- 70 «Доходи від реалізації» – для узагальнення інформації про доходи від реалізації готової продукції, робіт і послуг, а також про надані знижки та інші суми, що підлягають вирахуванню з доходу.

Аналітичний облік доходів ведеться у розрізі видів продукції, регіонів збуту, контрагентів або інших напрямів, визначених підприємством, що дає змогу більш детально оцінювати ефективність окремих видів діяльності. При цьому Підприємство застосовує метод нарахування, відповідно до якого дохід визнається в момент передачі продукції або надання послуг покупцю, незалежно від фактичного надходження коштів. Визначений підхід забезпечує відповідність між доходами та витратами звітного періоду й відповідає вимогам НП(С)БО 15 [33]. Загальну схему організації обліку доходів від основної операційної діяльності наведено на рис. 2.4.

При формуванні доходів від операційної діяльності суб'єкт

господарювання, зокрема Підприємства, має дотримуватися низки базових принципів, що забезпечують достовірність облікових даних і відповідність чинним нормативно-правовим вимогам.

Рис. 2.4. Загальна схема обліку доходів від операційної діяльності

По-перше, до складу доходів не включаються суми попередньої (авансової) оплати за товари, роботи чи послуги, отримані від покупців або замовників. Такі надходження визнаються доходом лише в момент фактичної реалізації продукції, виконання робіт чи надання послуг відповідно до принципу нарахування. По-друге, усі доходи повинні бути документально підтверджені первинними обліковими документами, що засвідчують факт здійснення господарської операції. Це забезпечує прозорість облікових процедур і достовірність фінансової звітності. По-третє, доходи платника податку не можуть бути включені до складу доходів двічі. На практиці трапляються випадки, коли збиткові підприємства штучно завищують показники доходів із метою покращення фінансового іміджу та залучення інвестицій чи кредитів. Однак такі дії суперечать принципам об'єктивності та достовірності фінансової інформації [33].

Дохід від операційної діяльності визначається у розмірі договірної (контрактної) вартості реалізованих товарів, робіт або послуг, але не менше, ніж сума компенсації, отримана в будь-якій формі, у тому числі шляхом

зменшення зобов'язань перед контрагентами. Датою визнання доходу є звітний податковий період, у якому цей дохід фактично виникає. Для реалізації товарів моментом визнання доходу є дата переходу покупцеві права власності на товар. Упродовж звітного періоду доходи від операційної діяльності Підприємства систематично відображаються у бухгалтерському обліку шляхом кореспонденції рахунків на відповідних синтетичних і аналітичних субрахунках.

Основні групи доходів від операційної діяльності Підприємства наведено у табл. 2.1, що дає змогу оцінити структуру та динаміку їх формування у процесі господарської діяльності підприємства.

Таблиця 2.1

Класифікація видів економічної діяльності у Підприємства

Характеристика діяльності	Рахунок обліку	Джерело формування доходу	Основні види продукції (послуг)
А	1	2	3
Закупівля та реалізація широкого асортименту товарів без спеціалізації на окремі групи	702	Реалізація товарів оптовим покупцям	Продукція промислового, технічного та господарського призначення
Реалізація техніки та обладнання для сільського господарства	702	Продаж сільськогосподарської техніки, запчастин	Трактори, комбайни, причеи, агрегати
Продаж автотранспортних засобів, шин, запчастин	702	Реалізація автомобілів і комплектуючих	Нові та вживані автомобілі, шини, мастила
Реалізація електротехнічних, будівельних і господарських товарів	702	Продаж товарів підприємствам і роздрібним клієнтам	Електрообладнання, інструменти, металеві вироби
Продаж спеціалізованих товарів кінцевим споживачам	702	Роздрібна реалізація товарів	Електроніка, запчастини, побутові товари
Виконання ремонтних і сервісних робіт	703	Надання ремонтних послуг промисловим підприємствам	Діагностика, технічне обслуговування, заміна деталей
Надання послуг автосервісу	703	Надання послуг із ремонту та діагностики	СТО, заміна технічних рідин, ремонт двигунів
Транспортне обслуговування клієнтів	703	Надання транспортно-логістичних послуг	Перевезення вантажів, доставка продукції
Послуги, пов'язані з навантаженням, зберіганням, обробленням вантажів	703	Обслуговування складів, терміналів, логістичних вузлів	Навантажувальні роботи, пакування, зберігання

Продовж. табл. 2.1

А	1	2	3
Надання транспорту в тимчасове користування	703	Орендна плата	Оренда автомобілів, спеціалізованої техніки
Відновлення та обслуговування електротехнічного обладнання	703	Виконання ремонтних робіт	Ремонт електродвигунів, генераторів, кабельних систем

Наразі у Підприємства до рахунку 70, відкривається субрахунок 703 «Дохід від реалізації послуг». За кредитом відповідного субрахунку відображається нарахований дохід, а за дебетом – суми непрямих податків, зборів, знижок, повернень чи інших коригувань доходу, а також списання сальдо на рахунок 79 «Фінансові результати». Крім того, у Підприємства використовується рахунок 71 «Інший операційний дохід», який призначено для узагальнення інформації про доходи від реалізації оборотних активів, безоплатно отриманих матеріальних цінностей та інших операційних надходжень, що не належать до основної діяльності.

Основні аналітичні рахунки до субрахунку 703 «Доходи від реалізації послуг» Підприємства подано на рис. 2.5.

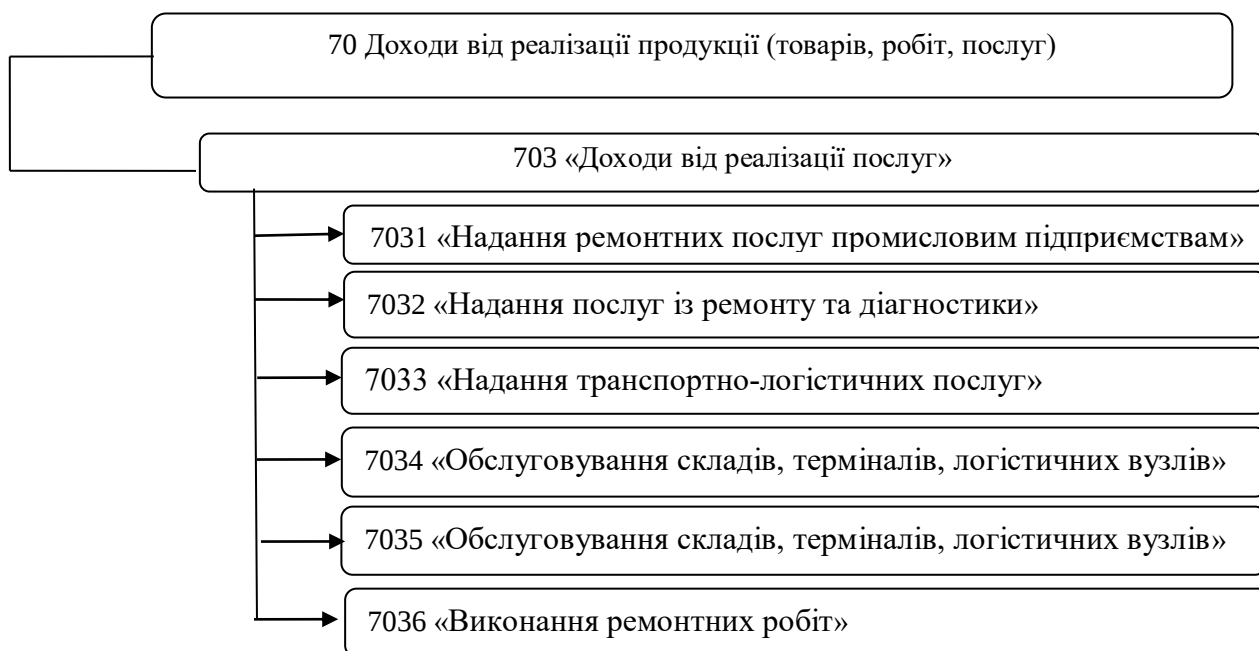

Рис. 2.5. Аналітичні рахунки до субрахунку 703 «Доходи від реалізації послуг» Підприємства

Аналітичні рахунки відкриваються за ознаками, що мають економічне значення для управління, зокрема: за напрямками реалізації продукції чи послуг; за видами реалізованої продукції, виконаних робіт або наданих послуг; за регіонами збуту чи окремими групами споживачів; за формами розрахунків і контрагентами. Кореспонденцію рахунків з обліку доходів та витрат від реалізації продукції галузі рослинництва у Підприємства представлено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Типові господарські операції з обліку доходів операційної діяльності
на Підприємства**

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
Реалізовано послуги із ремонту та діагностики техніки за грошові кошти			
Списується реалізовані послуги із ремонту та діагностики за собівартістю	903	23	25000
Нараховується виручка від реалізації послуг із ремонту та діагностики за продану продукцію	361	703	36000
Нараховується податок на додану вартість	703	641	6000
Отримана виручка на поточний рахунок в банку	311	361	30000
Списано собівартість реалізованих послуг із ремонту та діагностики на фінансові результати	791	903	25000
Списано доходи від реалізації послуг із ремонту та діагностики на фінансові результати	703	791	30000
Визначено фінансовий результат	791	441	5000

У Підприємства на основі введених первинних документів програма формує відповідні бухгалтерські записи, які автоматично відображаються у журналах-ордерах, внутрішній управлінській звітності (журнал операцій, аналіз рахунка, оборотно-сальдова відомість тощо), а також у регламентованій фінансовій звітності програмного продукту. Означений підхід мінімізує вплив людського фактору, сприяє своєчасному отриманню аналітичної інформації та підвищує якість управлінських рішень.

Основною формою бухгалтерської звітності, яка узагальнює інформацію про доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства, є Звіт про фінансові результати (ф. № 2-м). Цей документ є невід’ємною складовою

квартальної та річної фінансової звітності підприємств і формується відповідно до вимог (НП(С)БО 25). Відповідно до зазначеного стандарту, звіт містить узагальнену інформацію про доходи, витрати, фінансові результати підприємства за звітний період.

Діяльність Підприємства охоплює звичайні види діяльності, до складу яких входять операційна (основна та інша), фінансова та інвестиційна діяльність. У межах цих напрямів формуються основні статті звіту – доходи, витрати, прибутки та збитки. Структура звіту побудована таким чином, щоб забезпечити порівнянність даних: інформація подається за звітний та відповідний попередній період, що створює аналітичну основу для оцінки динаміки фінансових результатів, виявлення тенденцій та прогнозування ефективності діяльності підприємства.

У процесі складання Звіту про фінансові результати (ф. № 2-м) у Підприємства дотримуються принципів нарахування та відповідності доходів і витрат, відповідно до яких для об'єктивного визначення фінансового результату звітного періоду необхідно співвідносити доходи, отримані протягом цього періоду, із витратами, що були понесені з метою їхнього одержання. Такий підхід забезпечує достовірність фінансової інформації та її аналітичну цінність для управлінських рішень.

Звіт про фінансові результати (ф. № 2-м) включає такі основні статті форми, кожна із яких має власне інформаційне навантаження, табл. 2.3.

Методика заповнення ф. № 2-м Звіт про фінансові результати ґрунтується НП(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» та передбачає узагальнення даних бухгалтерського обліку для відображення фінансових результатів діяльності підприємства за звітний період. Ця форма використовується малими підприємствами для подання скороченої фінансової звітності, у якій відображаються основні показники доходів, витрат, прибутків або збитків. Під час заповнення форми показники вносяться без скорочень і відображаються у тис. грн без десяткових знаків, а від'ємні значення подаються у дужках.

Таблиця 2.3

**Структура Звіту про фінансові результати (ф. № 2-м)
у Підприємства за 2024 р.**

Стаття	Код рядка	Сума, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	11139,2
Інші операційні доходи	2120	-
Інші доходи	2240	-
<i>Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)</i>	2280	11139,2
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(9834,8)
Інші операційні витрати	2180	(121,6)
Інші витрати	2270	
<i>Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)</i>	2285	(9956,4)
<i>Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)</i>	2290	1182,8
Податок на прибуток	2300	(212,9)
<i>Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)</i>	2350	969,9

Рядок 2000 «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» відображає виручку від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без урахування непрямих податків і зборів (ПДВ, акцизу тощо). Показник формується на підставі кредитового обороту субрахунків 703 за мінусом суми знижок, повернень і податків, що не включаються до доходу. Рядок 2120 «Інші операційні доходи» заповнюється за даними субрахунків, що відображають інші доходи від операційної діяльності: доходи від оренди активів, реалізації оборотних або необоротних активів (крім фінансових інвестицій), курсові різниці, штрафи, пені, відшкодування раніше списаних активів тощо. Рядок 2240 «Інші доходи» охоплює доходи, які не пов'язані безпосередньо з операційною діяльністю, наприклад дивіденди, відсотки, доходи від участі в капіталі, реалізації фінансових інвестицій або необоротних активів, неопераційні курсові різниці. Загальна сума доходів відображається у рядку 2280 як підсумок рядків 2000, 2120 та 2240.

У витратній частині ф. № 2-м відображаються основні групи витрат підприємства. Рядок 2050 «Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)» показує фактичну собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт або послуг, яка визначається відповідно до вимог НП(С)БО 16 «Витрати».

Рядок 2180 «Інші операційні витрати» охоплює адміністративні витрати, витрати на збут, собівартість реалізованих оборотних активів (крім готової продукції, товарів і фінансових інвестицій), втрати від знецінення активів, створення резервів сумнівних боргів, списання безнадійних боргів, операційні курсові різниці, податки і збори, що належать до операційної діяльності. Рядок 2270 «Інші витрати» включає витрати, які не належать до операційної діяльності, зокрема витрати на сплату відсотків за кредитами, втрати від участі в капіталі, собівартість реалізованих фінансових інвестицій, неопераційні курсові різниці або інші фінансові втрати. Сума всіх витрат зазначається у р. 2285 як підсумок попередніх трьох показників.

Рядок 2290 «Фінансовий результат до оподаткування» визначається як різниця між доходами (р. 2280) і витратами (р. 2285). Якщо результат є від'ємним, він показується у дужках і означає збиток. У р. 2300 «Податок на прибуток» відображається нарахована сума податку за звітний період. Різниця між фінансовим результатом до оподаткування і сумою податку становить чистий прибуток (збиток), який показується у р. 2350.

Під час складання звіту про фінансові результати важливо забезпечити узгодженість показників із даними бухгалтерського обліку. Для цього використовують інформацію з рахунків класів 7, 8 та 9, зокрема субрахунки 701–703 для доходів, 791 для визначення фінансового результату, 92–97 для відображення витрат. Усі дані повинні відповідати оборотно-сальдовій відомості за звітний період. Підсумкові показники звіту формуються на підставі сальдо рахунків після закриття доходів і витрат на рахунок 79 «Фінансові результати». Від'ємні показники обов'язково зазначаються в дужках, а позитивні – без дужок. Таким чином, заповнення форми № 2-м передбачає послідовне узагальнення даних бухгалтерського обліку для визначення чистого фінансового результату діяльності підприємства. Ця форма дає змогу оцінити динаміку доходів, структуру витрат і підсумковий прибуток або збиток, що є основою для прийняття управлінських рішень, аналізу ефективності діяльності та складання подальшої фінансової звітності

підприємства.

2.3. Податкові аспекти обліку доходів операційної діяльності

У сучасних умовах функціонування суб'єктів господарювання питання податкового регулювання доходів операційної діяльності набуває особливої ваги, оскільки впливає на фінансову стійкість, платоспроможність та інвестиційну привабливість підприємства. Одним із ключових елементів податкового механізму, що безпосередньо визначає порядок формування та відображення доходів, є податок на додану вартість (далі – ПДВ). Саме цей податок є індикатором обсягів господарського обороту підприємства, а також важливим елементом державного контролю за фінансовими потоками.

У Підприємства організація податкового обліку ПДВ спрямована на формування повної, достовірної та своєчасної інформації про господарські операції, здійснені у звітному періоді з метою правильного визначення податкових зобов'язань і податкового кредиту. Облік податку на додану вартість ведеться відповідно до вимог р. V ПКУ, що регламентує порядок його нарахування, сплати та відображення у бухгалтерському обліку. З цією метою на підприємстві використовується субрахунок 641 «Розрахунки за податками», на якому узагальнюється інформація про нарахування, сплату та відшкодування ПДВ [44].

Податкове зобов'язання визначається як загальна сума податку на додану вартість, нарахована або отримана платником податку в межах звітного (податкового) періоду. На Підприємстві контроль за правильністю визначення податкових зобов'язань та податкового кредиту здійснюється через налагоджену систему аналітичного й синтетичного обліку, що дає змогу своєчасно формувати звітність і уникати помилок при декларуванні сум ПДВ.

Підсистема обліку розрахунків із ПДВ на підприємстві виконує функцію інформаційно-аналітичного ядра, яке забезпечує накопичення, систематизацію

та узагальнення даних для формування податкових документів і звітності. Вона охоплює такі основні напрями роботи: налаштування облікової політики та плану рахунків бухгалтерського обліку відповідно до податкових вимог; ведення спеціалізованих реєстрів господарських операцій для накопичення бази оподаткування ПДВ; формування первинних документів і бухгалтерських записів, що відображають розрахунки з ПДВ; підготовку податкової звітності, зокрема Декларації з ПДВ та її додатків; передачу звітних даних до контролюючих органів у встановлені терміни [44].

Особлива увага в Підприємстві приділяється документальному забезпеченню обліку ПДВ, яке включає оформлення та своєчасну реєстрацію податкових накладних, ведення Єдиного реєстру податкових накладних, реєстрів отриманих і виданих податкових накладних, а також складання Декларації з ПДВ із відповідними додатками. Наявність такої системи документування гарантує відповідність податкового обліку вимогам чинного законодавства, знижує ризики податкових порушень і забезпечує прозорість господарських операцій. Загалом, побудова ефективної системи обліку розрахунків із ПДВ у Підприємстві є важливою складовою податкової політики підприємства, спрямованої на забезпечення достовірності фінансової інформації, своєчасного виконання податкових зобов'язань і формування позитивної ділової репутації у взаєминах із державними контролюючими органами та контрагентами.

У системі бухгалтерського та податкового обліку Підприємства усі господарські операції, що пов'язані з податком на додану вартість, характеризуються низкою ключових параметрів, які забезпечують точність і достовірність формування податкових зобов'язань і податкового кредиту. Одним із базових параметрів є ставка ПДВ, визначена відповідно до норм ПКУ:

- а) 20 % – для операцій, що оподатковуються за основною ставкою (ст. 194 ПКУ);
- б) 7 % – для окремих видів діяльності, зокрема постачання лікарських

засобів і медичних виробів (п. 193.1в ПКУ);

в) 0 % – для експортних операцій та окремих інших видів господарської діяльності, що оподатковуються за нульовою ставкою (ст. 195 ПКУ);

г) Без ПДВ – для операцій, звільнених від оподаткування відповідно до ст. 197 ПКУ;

д) Не ПДВ – для операцій, що не є об'єктом оподаткування (ст. 196 ПКУ) [44].

Другим важливим елементом є статті декларації з ПДВ, які формуються відповідно до структури чинної податкової звітності. У підсистемі автоматизованого обліку кожна операція супроводжується вибором відповідної статті декларації при реєстрації податкових документів. Такий підхід забезпечує узгодженість аналітичних і звітних даних, мінімізує ризики помилок у податкових розрахунках і сприяє ефективному формуванню звітності. Для зручності обліковців конфігурація програми передбачає можливість вибору необхідної статті з короткого списку розділу «Податкові зобов'язання», що оптимізує процес відображення податкових операцій.

Ще одним суттєвим параметром є вид діяльності з ПДВ, який визначає можливість формування податкового кредиту. Згідно з Податковим кодексом, право на податковий кредит виникає лише тоді, коли придбані активи (товари, роботи, послуги) використовуються у діяльності, що підлягає оподаткуванню ПДВ. У Підприємства облік розрахунків із ПДВ ведеться у розрізі таких видів діяльності:

- «Оподатковувана» – охоплює операції, що підлягають оподаткуванню за ставками 20 % або 0 %;

- «Неоподатковувана» – стосується операцій, звільнених від оподаткування або таких, що не є об'єктом оподаткування відповідно до чинного законодавства [44].

Застосування автоматизованої програми на Підприємстві дозволяє ефективно документувати операції з ПДВ, забезпечуючи їхнє відображення як у бухгалтерському, так і у податковому обліку. Зокрема, при реалізації

продукції на умовах передоплати програма автоматично формує необхідні бухгалтерські записи на дату зарахування коштів на рахунок підприємства, відображаючи виникнення податкових зобов'язань за ПДВ.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що у Підприємства система розрахунків із податком на додану вартість функціонує відповідно до вимог чинного законодавства України, зокрема положень Податкового кодексу України. Організація податкового обліку на підприємстві базується на принципах законності, послідовності та своєчасності відображення господарських операцій, що забезпечує достовірність формування податкових зобов'язань і податкового кредиту. Ключовим елементом облікового механізму у підсистемі розрахунків з ПДВ є документальне підтвердження операцій – як первинними документами, так і спеціалізованими формами, розробленими для обліку податку на додану вартість. Саме на підставі цих документів у бухгалтерській системі формується кореспонденція рахунків, узгоджена з вимогами національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, а також здійснюється автоматичне формування податкової звітності в межах програмного забезпечення.

Регламент подання звітності з ПДВ дотримується неухильно: підприємство щомісячно складає Декларацію з податку на додану вартість, у якій узагальнюються дані про обсяги оподатковуваних операцій, суму податкового кредиту та податкових зобов'язань. Згідно з вимогами чинного законодавства, така декларація подається до контролюючих органів не пізніше 20 числа місяця, що настає за звітним періодом.

Таким чином, на Підприємстві налагоджено раціональну систему податкового обліку, яка поєднує нормативну відповідність, аналітичну точність і автоматизацію облікових процесів.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ДОХОДІВ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Ефективне управління доходами операційної діяльності є ключовою умовою забезпечення стабільності та зростання фінансових результатів підприємства. У сучасних умовах господарювання, що характеризуються високим рівнем конкуренції, нестабільністю ринкового середовища та змінами у податково-економічній політиці держави, особливого значення набуває системний аналіз доходів як основного джерела формування прибутку. Дослідження доходів операційної діяльності дозволяє не лише оцінити результативність основних бізнес-процесів, а й виявити резерви підвищення ефективності використання ресурсів, оптимізації витрат і зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Аналітичне оцінювання доходів операційної діяльності передбачає вивчення їх динаміки, структури, факторів впливу та взаємозв'язку з показниками рентабельності, платоспроможності та оборотності активів. Комплексний підхід до аналізу дозволяє ідентифікувати ключові тенденції формування доходів, визначити чинники, що зумовлюють їх зростання або зниження, а також оцінити ефективність управлінських рішень у сфері операційної діяльності.

У межах даного розділу здійснюється детальний аналіз фінансово-економічного стану підприємства, який є основою для оцінки результативності його операційної діяльності. На цій основі проводиться дослідження структури та динаміки доходів, оцінюється рівень рентабельності, виявляються проблемні зони та розробляються пропозиції щодо підвищення ефективності управління доходами.

Фінансово-економічний стан підприємства характеризує рівень ефективності його діяльності, здатність забезпечувати безперервність

операційного процесу, своєчасно виконувати зобов'язання та формувати достатній обсяг доходів для розвитку. Оцінювання цього стану є необхідною передумовою подальшого аналізу доходів, оскільки дозволяє з'ясувати загальні тенденції функціонування підприємства, визначити фінансові можливості та обмеження, які впливають на обсяг і структуру доходів.

Для комплексної характеристики фінансово-економічного стану підприємства доцільно розпочати аналіз із оцінки складу, динаміки та структури його майна. Аналіз динаміки активів дає змогу з'ясувати тенденції зміни обсягів майна підприємства, співвідношення необоротних і оборотних засобів, виявити зміни у структурі капіталу та оцінити фінансову стійкість. Зростання вартості активів свідчить про розширення діяльності та залучення додаткових ресурсів, тоді як її зниження може бути результатом скорочення обсягів виробництва, зниження платоспроможності чи переоцінки основних засобів. З метою оцінки цих процесів розглянемо динаміку та структуру майна Підприємства за 2022–2024 рр., що наведена у табл. 3.1.

Аналіз даних табл. 3.1 показує, що за 2022–2024 рр. загальна вартість майна Підприємства зросла з 5914,0 тис. грн до 6796,3 тис. грн, або на 14,9 %. Це свідчить про розширення господарської діяльності підприємства та зростання його виробничо-фінансового потенціалу.

У структурі активів спостерігається суттєве переважання оборотних засобів, частка яких у 2024 р. становила 94,7 %, що на 3,1 відсоткових пункти більше порівняно з 2022 р. Така тенденція свідчить про підвищення мобільності активів, зосередження капіталу у швидколіквідних формах і зміщення фінансової політики підприємства у бік забезпечення гнучкості обігових ресурсів.

Частка необоротних активів, навпаки, зменшилась із 8,4 % у 2022 р. до 5,3 % у 2024 р., а їх абсолютна вартість скоротилася на 134,7 тис. грн, або на 27,1 %. Це може свідчити про часткове вибуття або амортизацію основних засобів без належного оновлення, що з часом може позначитися на технічному рівні виробництва та конкурентоспроможності підприємства.

Таблиця 3.1

**Динаміка та структура майна Підприємства за 2022–2024 рр.
(станом на кінець року)**

Види активів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Майно – всього	5914	100	6301	100	6796,3	100	+882,3	+14,9
1. Необоротні активи	496,6	8,4	544,6	8,6	361,9	5,3	-134,7	-27,1
1.1. Основні засоби	496,6	8,4	544,6	8,6	361,9	5,3	-134,7	-27,1
2. Оборотні активи	5417,4	91,6	5756,4	91,4	6434,4	94,7	+1017	+18,8
2.1. Запаси	4407,2	74,5	3638,4	57,7	3674,8	54,1	-732,4	-16,6
2.1.1. Вироб- ничі запаси	3,5	0,1	69,2	1,1	37,4	0,6	+33,9	у 10,7 р.
2.1.2. Готова продукція та товари	4403,7	74,5	3569,2	56,6	3637,4	53,5	-766,3	-17,4
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	875,5	14,8	558,8	8,9	1150,1	16,9	+274,6	+31,4
2.3. Грошові кошти	78,6	1,3	1552,9	24,6	1606,9	23,6	+1528,3	у 20,4 р.
2.5 Інші оборотні активи	56,1	0,9	6,3	0,1	2,6	0,0	-53,5	-95,4

Найбільш вагомий елемент оборотних активів - запаси, питома вага яких зменшилася з 74,5 % до 54,1 %, тобто на 20,4 п. п. Таке скорочення може бути наслідком оптимізації складських залишків, прискорення обігу товарних ресурсів або зниження обсягів продажу. Особливо помітно зменшилась частка готової продукції та товарів (–17,4 %), що свідчить про прагнення підприємства зменшити капітал, «заморожений» у запасах.

Водночас позитивним є зростання поточної дебіторської заборгованості на 31,4 %, що може свідчити про збільшення обсягів реалізації продукції з відстрочкою платежів. Проте надмірне нарощення цього показника потенційно створює ризики втрати ліквідності, тому необхідне посилення

контролю за розрахунками з контрагентами.

Найсуттєвішим позитивним зрушенням є різке збільшення грошових коштів і поточних фінансових інвестицій – з 78,6 тис. грн у 2022 р. до 1606,9 тис. грн у 2024 р., або у 20,4 раза. Це свідчить про підвищення платоспроможності, покращення управління грошовими потоками та створення фінансового резерву для оперативних потреб.

Загалом структура активів Підприємства характеризується високою часткою оборотних засобів, що забезпечує достатню ліквідність та оперативність фінансових рішень. Проте зниження частки необоротних активів вимагає перегляду інвестиційної політики для підтримання належного технічного рівня основних засобів.

Важливою складовою активів підприємства є дебіторська заборгованість, яка безпосередньо впливає на рівень ліквідності, оборотність капіталу та фінансову стійкість суб'єкта господарювання. Її обсяг і структура відображають якість управління розрахунками з покупцями, ефективність кредитної політики та ступінь ділової активності підприємства. Надмірне накопичення дебіторської заборгованості може призвести до дефіциту грошових коштів, зниження оборотності оборотних активів і утворення сумнівних боргів, тоді як раціональний її рівень забезпечує стабільність операційних грошових потоків.

Аналіз динаміки дебіторської заборгованості дозволяє оцінити тенденції її зміни за останні роки, виявити основні напрями формування заборгованості, а також визначити потенційні ризики втрати платоспроможності через несвоєчасне надходження коштів від контрагентів.

З метою поглибленого дослідження фінансово-економічного стану розглянемо динаміку та структуру дебіторської заборгованості Підприємства за 2022–2024 рр., що представлена у табл. 3.2.

Аналіз даних таблиці 3.2 свідчить, що у 2022–2024 рр. дебіторська заборгованість Підприємства загалом зросла на 274,6 тис. грн, або на 31,4 %, що може бути наслідком збільшення обсягів реалізації продукції та

розширення кола контрагентів. При цьому спостерігається суттєва трансформація її структури.

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості Підприємства
за 2022–2024 рр. (станом на кінець року)**

Види дебіторської заборгованості	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію	620	70,8	486,8	87,1	619,3	53,8	-0,7	-0,1
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
З бюджетом	255,5	29,2	72	12,9	1,8	0,2	-253,7	-99,3
Інша поточна дебіторська заборгованість	-	-	-	-	529	46,0	+529	x
Всього	875,5	100	558,8	100	1150,1	100	+274,6	+31,4

Основну частку у 2022 р. становила заборгованість за продукцію, яка дорівнювала 620,0 тис. грн (70,8 % від загального обсягу). У 2023 р. її частка збільшилася до 87,1 %, що свідчить про зростання ролі комерційного кредитування покупців. Проте у 2024 р. вона скоротилася до 53,8 %, що може бути результатом активізації розрахункової дисципліни та часткового погашення боргів за реалізовану продукцію.

Заборгованість за розрахунками з бюджетом протягом аналізованого періоду різко зменшилася – з 255,5 тис. грн у 2022 р. до лише 1,8 тис. грн у 2024 р. (зниження на 99,3 %). Це свідчить про своєчасне виконання податкових зобов'язань і відсутність прострочених платежів до бюджету, що позитивно характеризує фінансову дисципліну підприємства.

Показовим є виникнення у 2024 р. іншої поточної дебіторської заборгованості в сумі 529,0 тис. грн, частка якої у загальному обсязі становила 46,0 %. Така зміна структури може бути пов'язана із розширенням співпраці з новими контрагентами, наданням авансів або виникненням короткострокових вимог за іншими господарськими операціями. Цей факт потребує додаткового

контролю, оскільки поява нових статей дебіторки потенційно підвищує ризик несвоєчасного повернення коштів.

У цілому динаміка дебіторської заборгованості Підприємства свідчить про збільшення обсягів оборотного капіталу, залученого у розрахунки, що з одного боку підвищує комерційну активність, але з іншого – вимагає посилення управління дебіторською заборгованістю для запобігання зниженню ліквідності.

Подальший етап аналізу фінансово-економічного стану підприємства передбачає дослідження структури та динаміки джерел формування капіталу, оскільки саме вони визначають фінансову незалежність, рівень ризику та можливості розвитку господарської діяльності. Раціональне співвідношення власного і залученого капіталу забезпечує стабільність фінансування, оптимальну вартість ресурсів та підтримання належної платоспроможності підприємства.

Оцінювання структури капіталу дозволяє з'ясувати, якою мірою підприємство використовує власні кошти для формування активів і наскільки залежить від зовнішніх джерел фінансування. Зростання частки власного капіталу свідчить про зміцнення фінансової стійкості, тоді як надмірне залучення позикових коштів підвищує фінансові ризики, зокрема ризик втрати ліквідності та зростання витрат на обслуговування боргу.

Для визначення тенденцій у структурі фінансування розглянемо динаміку та структуру джерел формування капіталу Підприємства за 2022–2024 рр., що наведена у табл. 3.3.

Аналіз даних табл. 3.3 свідчить, що за 2022–2024 рр. загальна сума джерел формування капіталу Підприємства зросла з 5914,0 тис. грн до 6796,3 тис. грн, або на 14,9 %, що відповідає зростанню активів підприємства. При цьому у структурі пасиву відбулися істотні позитивні зміни, пов'язані з підвищенням ролі власного капіталу. Так, частка власного капіталу зросла з 64,2 % у 2022 р. до 89,5 % у 2024 р., тобто на 25,3 відсоткових пункти. У грошовому виразі збільшення становило 2288,3 тис. грн (на 60,3 %).

Таблиця 3.3

**Динаміка та структура джерел формування капіталу Підприємства
за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	5914	100	6301	100	6796,3	100	+882,3	+14,9
1. Власний капітал	3794,9	64,2	5095,4	80,9	6083,2	89,5	+2288,3	+60,3
1.1. Зареєстрований капітал	1	0,0	1	0,0	1	0,0	х	х
1.2. Нерозподілений прибуток	3793,9	64,2	5094,4	80,9	6082,2	89,5	+2288,3	+60,3
2. Зобов'язання і забезпечення	2119,1	35,8	1205,6	19,1	713,1	10,5	-1406	-66,3
2.1. Поточні зобов'язання і забезпечення	2119,1	35,8	1205,6	19,1	713,1	10,5	-1406	-66,3
2.1.1. Поточна кредиторська заборгованість	550,7	9,3	377,1	6,0	465,6	6,9	-85,1	-15,5

Таке зростання свідчить про підвищення фінансової незалежності підприємства, накопичення нерозподіленого прибутку та зміцнення внутрішніх джерел фінансування. Переважна частина власного капіталу формується саме за рахунок нерозподіленого прибутку, що підтверджує прибутковий характер діяльності та ефективне використання фінансових ресурсів.

Водночас зобов'язання і забезпечення підприємства за аналізований період зменшилися з 2119,1 тис. грн у 2022 р. до 713,1 тис. грн у 2024 р., або на 66,3 %. Частка позикових коштів у загальній структурі капіталу скоротилася з 35,8 % до 10,5 %. Це зменшує залежність підприємства від зовнішніх кредиторів, покращує показники автономії та стійкості, але водночас може свідчити про зниження можливостей для фінансового левереджу - використання позикових коштів для розширення діяльності.

У складі короткострокових зобов'язань спостерігається незначне

скорочення поточної кредиторської заборгованості - з 550,7 тис. грн до 465,6 тис. грн (зменшення на 15,5 %). Це підтверджує своєчасність розрахунків із постачальниками та контрагентами, що позитивно характеризує платіжну дисципліну підприємства. Отже, динаміка структури капіталу Підприємства демонструє тенденцію до зростання фінансової автономії, підвищення питомої ваги власних джерел фінансування та зниження боргового навантаження. Такий фінансовий профіль свідчить про стабільний розвиток підприємства, його здатність самостійно забезпечувати операційну діяльність та формувати резерви для подальшого інвестування.

Важливим елементом фінансової стійкості підприємства є зобов'язання та забезпечення, що відображають обсяг і характер його фінансових зобов'язань перед кредиторами, постачальниками, працівниками та іншими контрагентами. Аналіз цих показників дозволяє оцінити рівень платоспроможності підприємства, ефективність управління борговими ресурсами та ступінь ризику, пов'язаного з виконанням поточних і довгострокових зобов'язань.

Рациональна структура зобов'язань сприяє підтриманню оптимального балансу між власними й залученими коштами. Зростання питомої ваги короткострокових боргів може свідчити про активне використання комерційного кредиту, але водночас підвищує ризик дефіциту ліквідних активів. Натомість зменшення обсягу зобов'язань і забезпечень відображає зміцнення фінансової стабільності та зниження боргового навантаження.

З метою виявлення тенденцій у борговій політиці підприємства розглянемо динаміку та структуру зобов'язань і забезпечень Підприємства за 2022–2024 рр., що наведено у табл. 3.4.

Аналіз даних табл. 3.4 показує, що протягом 2022–2024 рр. загальний обсяг поточних зобов'язань Підприємства зменшився з 550,7 тис. грн до 465,6 тис. грн, тобто на 85,1 тис. грн (–15,5 %). Це свідчить про покращення розрахункової дисципліни та зниження боргового навантаження на підприємство.

Таблиця 3.4

**Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень Підприємства
за 2022 – 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види зобов'язань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1.Поточні зобов'язання, у т.ч. за:	550,7	100	377,1	100	465,6	100	-85,1	-15,5
товари, роботи, послуги	332,7	60,4	88,9	23,6	216,9	46,6	-115,8	-34,8
розрахунками з бюджетом	212,9	38,7	286,1	75,9	246,8	53,0	+33,9	+15,9
розрахунками з оплати праці	5,1	0,9	2,1	0,6	1,9	0,4	-3,2	-62,7
Всього:	550,7	100	377,1	100	465,6	100	-85,1	-15,5

У структурі поточних зобов'язань найбільшу частку займають розрахунки за товари, роботи і послуги, які у 2022 р. становили 60,4 %, у 2023 р. скоротилися до 23,6 %, а у 2024 р. зросли до 46,6 %. Така динаміка свідчить про коливання обсягів кредиторської заборгованості перед постачальниками, що може бути зумовлено сезонними коливаннями господарської активності або зміною умов розрахунків із контрагентами.

Заборгованість за розрахунками з бюджетом за аналізований період зросла з 212,9 тис. грн до 246,8 тис. грн, або на 15,9 %, при цьому її частка в загальній сумі коливалася в межах 38,7–75,9–53,0 %. Така тенденція може свідчити про збільшення податкових платежів у зв'язку з розширенням обсягів діяльності або зміною графіків нарахування та сплати податків. Водночас підприємство зберігає контроль за виконанням бюджетних зобов'язань, що свідчить про дотримання вимог податкової дисципліни.

Позитивним є поступове зменшення заборгованості з оплати праці з 5,1 тис. грн до 1,9 тис. грн (–62,7 %), що вказує на своєчасність виплати заробітної плати та стабільний фінансовий стан.

У цілому структура зобов'язань підприємства у 2024 р. залишається

збалансованою, з переважанням короткострокових розрахунків за товари та бюджетом. Зниження загального рівня зобов'язань свідчить про підвищення платоспроможності, зменшення фінансових ризиків і зміцнення поточної ліквідності.

Після дослідження структури активів і зобов'язань важливо проаналізувати ліквідність балансу, яка характеризує здатність підприємства своєчасно виконувати свої короткострокові зобов'язання за рахунок наявних оборотних активів. Оцінка ліквідності є ключовим елементом фінансового аналізу, оскільки вона визначає рівень платоспроможності та фінансової гнучкості суб'єкта господарювання. Ліквідність балансу відображає співвідношення між активами, згрупованими за ступенем їх перетворення на грошові кошти, і пасивами, розподіленими за термінами погашення зобов'язань. Оптимальним вважається стан, за якого найбільш ліквідні активи перевищують поточні короткострокові зобов'язання, що гарантує фінансову стабільність і незалежність підприємства.

Показники ліквідності дозволяють виявити рівень забезпеченості підприємства обіговими ресурсами, необхідними для покриття боргових зобов'язань, оцінити здатність підприємства генерувати грошові потоки та визначити потенційні ризики неплатоспроможності.

З метою комплексного оцінювання фінансового стану розглянемо ліквідність балансу Підприємства за 2022–2024 рр., дані якої наведено у табл. 3.5.

Аналіз даних табл. 3.5 свідчить, що за 2022–2024 рр. структура активів Підприємства за рівнем ліквідності зазнала суттєвих позитивних змін. Загальна вартість активів зросла з 5914 тис. грн у 2022 р. до 6796 тис. грн у 2024 р. (+14,9 %), проте найбільш показовими є структурні зрушення у напрямі підвищення частки високо- та середньо ліквідних засобів. Так, обсяг високоліквідних активів (грошові кошти та їх еквіваленти) зріс із 79 тис. грн до 1607 тис. грн, тобто у 20,3 раза, а їхня питома вага підвищилася з 1,3 % до 23,6 %.

Таблиця 3.5

**Оцінка ліквідності балансу Підприємства за 2022 – 2024 рр.
(станом на кінець року)**

Види активів за рівнем ліквідності	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. до 2022 р. (+,-)		
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	питомої ваги, п.п.	у %
1. Високо- ліквідні активи	79	1,3	1553	24,6	1607	23,6	+1528	+22,3	у 20,3 р.
2. Середньо- ліквідні активи	932	15,8	565	9,0	1153	17,0	+221	+1,2	+23,7
3. Низько- ліквідні активи	4407	74,5	3638	57,7	3675	54,1	-732	-20,4	-16,6
4. Важко- ліквідні, або активи, що важко реалізуються	497	8,4	545	8,7	362	5,3	-135	-3,1	-27,2
Разом	5914	100	6301	100	6796	100	+882	х	+14,9
1. Найбільш строкові зобов'язання	552	9,3	448	7,1	519	7,6	-33	-1,7	-6,0
2. Коротко- строкові зобов'язання	1568	26,5	757	12,0	194	2,9	-1373	-23,6	-87,6
3. Постійні пасиви	3795	64,2	5095	80,9	6083	89,5	+2288	+25,3	+60,3
Разом	5914	100	6301	100	6796	100	+882	х	+14,9
Надлишок (+) або нестача (-) платіжних засобів									
Високоліквідних активів				-473		1105		1088	
Середньоліквідних активів				-636		-192		958	
Низьколіквідних активів				4407		3638		3675	
Разом				+3298		+4551		+5721	

Це свідчить про суттєве зміцнення платоспроможності підприємства, підвищення обіговості ресурсів та наявність достатніх грошових резервів для покриття термінових зобов'язань.

Середньо ліквідні активи (дебіторська заборгованість) зросли з 932 тис. грн до 1153 тис. грн (+23,7 %), а їхня частка у структурі балансу становить 17,0 % у 2024 р. Це підтверджує стабільну ділову активність підприємства та

ефективність політики управління розрахунками з контрагентами. Водночас частка низько ліквідних активів (запаси) зменшилася з 74,5 % у 2022 р. до 54,1 % у 2024 р., що свідчить про скорочення надлишкових складських залишків і прискорення оборотності матеріальних ресурсів. Аналогічно скоротилася частка важко ліквідних активів (основних засобів) із 8,4 % до 5,3 %, що пояснюється частковим вибуттям або амортизацією основних фондів.

У структурі пасивів відбулося суттєве зростання постійних пасивів (власного капіталу) з 3795 тис. грн до 6083 тис. грн (+60,3 %), що супроводжувалося зменшенням короткострокових зобов'язань майже на 87,6 %. Така тенденція свідчить про підвищення фінансової незалежності підприємства та зниження боргового навантаження.

Розрахунок надлишку (+) або нестачі (–) платіжних засобів демонструє, що у 2022 р. підприємство мало нестачу високо- та середньо ліквідних активів (–473 тис. грн та –636 тис. грн відповідно), тоді як у 2023–2024 рр. спостерігався стійкий надлишок платіжних ресурсів (у 2024 р. – +1088 тис. грн і +958 тис. грн відповідно). Це свідчить про посилення ліквідності балансу та підвищення здатності підприємства своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Отже, у 2024 році Підприємства характеризується абсолютно ліквідним балансом, з високою часткою грошових коштів і дебіторської заборгованості, зниженням частки запасів і короткострокових боргів. Підприємство має достатній запас ліквідності, що забезпечує фінансову стійкість та надійність у короткостроковій перспективі.

Після оцінки ліквідності балансу доцільним є аналіз фінансової стійкості підприємства, яка відображає ступінь його незалежності від зовнішніх джерел фінансування та здатність підтримувати рівновагу між власними і позиковими коштами в процесі господарської діяльності. Фінансова стійкість є ключовим індикатором стабільності підприємства, його кредитоспроможності та інвестиційної привабливості.

Високий рівень фінансової стійкості забезпечує підприємству

можливість самостійно формувати фінансові ресурси для розвитку, виконувати зобов'язання перед кредиторами та інвесторами, а також зменшувати ризики неплатоспроможності у разі коливань ринкової кон'юнктури. Зниження стійкості, навпаки, свідчить про надмірну залежність від залучених коштів і підвищення фінансових ризиків.

Оцінювання фінансової стійкості передбачає розрахунок системи коефіцієнтів, що характеризують структуру джерел фінансування, рівень автономії, маневреність власного капіталу, забезпеченість оборотних активів власними коштами та інші пропорції між складовими балансу.

Для узагальнення результатів аналізу розглянемо динаміку основних показників фінансової стійкості Підприємства за 2022–2024 рр., наведену у табл. 3.6.

Аналіз даних свідчить, що упродовж 2022–2024 рр. фінансова стійкість Підприємства суттєво покращилася за більшістю ключових показників. Це свідчить про позитивні тенденції у структурі капіталу, раціональне використання власних ресурсів і зменшення залежності від зовнішнього фінансування. Зокрема, коефіцієнт автономії зріс із 0,642 у 2022 р. до 0,895 у 2024 р., перевищивши нормативне значення 0,5. Це свідчить про зміцнення фінансової незалежності підприємства, оскільки майже 90 % активів фінансуються за рахунок власного капіталу.

Водночас коефіцієнт концентрації позикового капіталу зменшився з 0,358 до 0,105, що підтверджує зниження боргового навантаження. Коефіцієнт фінансового ризику знизився з 0,558 до 0,117, що вказує на суттєве зменшення ризику втрати платоспроможності через надмірну залежність від кредиторів. Водночас коефіцієнт фінансової стабільності зріс майже у п'ять разів – з 1,791 до 8,531, що характеризує підприємство як фінансово стійке, з високим запасом власних ресурсів відносно позикових. Показники, що характеризують стан оборотних активів, також демонструють позитивну динаміку. Коефіцієнт маневреності власного капіталу підвищився з 0,869 до 0,941, що свідчить про високу частку мобільних власних ресурсів, які можуть бути використані для

фінансування поточної діяльності.

Таблиця 3.6

**Динаміка показників фінансової стійкості підприємства
за 2022–2024 рр.**

Показники	Нормативне значення	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+,-) 2024 р. до 2022 р.
Показники структури джерел формування капіталу					
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,642	0,809	0,895	+0,253
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,358	0,191	0,105	-0,253
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	0,558	0,237	0,117	-0,441
Коефіцієнт фінансової стабільності	>1	1,791	4,226	8,531	+6,740
Коефіцієнт поточних зобов'язань	Підвищення	1,000	1,000	1,000	0,000
Показники стану оборотних активів					
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,5	0,869	0,893	0,941	+0,071
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	>0,1	0,609	0,791	0,889	+0,280
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами	>0,5	0,748	1,251	1,557	+0,809
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Підвищення	0,024	0,341	0,281	+0,257
Показники стану основного капіталу					
Коефіцієнт майна виробничого призначення	Підвищення	0,085	0,097	0,059	-0,026
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	Підвищення	0,084	0,086	0,053	-0,031
Коефіцієнт нагромадження амортизації	Зниження	0,681	0,701	0,814	+0,133
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	Підвищення	10,909	10,570	17,779	+6,871

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами зріс із 0,609 до 0,889, перевищуючи норматив 0,1, що є ознакою достатньої ліквідності й незалежності від короткострокових позик.

Важливою тенденцією є також зростання коефіцієнта забезпеченості запасів власними коштами з 0,748 до 1,557, що свідчить про повне фінансування запасів власними оборотними ресурсами та відсутність потреби

у позикових джерелах. Разом із тим, коефіцієнти стану основного капіталу демонструють помірне зниження. Зокрема, коефіцієнт майна виробничого призначення зменшився з 0,085 до 0,059, а коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні – з 0,084 до 0,053. Це може свідчити про часткове вибуття або зношення основних засобів без відповідного оновлення, що потребує уваги з боку менеджменту для підтримання виробничого потенціалу.

Позитивною є динаміка коефіцієнта нагромадження амортизації, який зріс з 0,681 до 0,814, що свідчить про активне формування амортизаційних відрахувань як джерела оновлення основних фондів.

Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів підвищився з 10,909 до 17,779, що відображає перевагу мобільних ресурсів у структурі активів та зростання фінансової гнучкості підприємства. Отже, у 2024 р. Підприємства характеризується високим рівнем фінансової стійкості, значною автономією, достатньою ліквідністю й ефективною структурою капіталу.

Підприємство має потенціал до самофінансування та розширення діяльності без залучення зовнішніх джерел, що є запорукою його стабільності та конкурентоспроможності у майбутніх періодах.

3.2. Аналіз структури та динаміки доходів і витрат операційної діяльності підприємства

В умовах конкурентного ринку ефективність операційної діяльності є головним чинником забезпечення фінансової стабільності та розвитку підприємства. Саме доходи і витрати від основної діяльності визначають кінцевий фінансовий результат – прибуток, який є основним джерелом самофінансування, інвестиційного потенціалу та зростання ринкової вартості підприємства. Тому аналіз структури й динаміки доходів і витрат виступає базовим інструментом для оцінки результативності господарської діяльності,

формування управлінських рішень і розроблення заходів підвищення рентабельності.

Значення такого аналізу полягає у виявленні тенденцій зміни обсягів доходів і витрат, їхнього співвідношення, джерел формування та напрямів використання ресурсів. Він дозволяє оцінити ефективність використання виробничого потенціалу, визначити частку постійних і змінних витрат, ступінь впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансові результати, а також розкрити взаємозв'язок між прибутковістю і структурою витрат.

Особливо важливою є роль аналізу для власників, менеджерів і потенційних інвесторів, оскільки він дає змогу об'єктивно оцінити прибутковість підприємства, рівень операційних ризиків, ефективність управління витратами та доцільність цінової політики. Для податкових і контролюючих органів такі показники є індикатором фінансової дисципліни, платоспроможності й достовірності звітних даних.

Метою аналізу є виявлення закономірностей формування доходів і витрат операційної діяльності, оцінка їх структури, динаміки та впливу на кінцеві фінансові результати. Завданнями дослідження є:

- вивчення тенденцій зміни обсягів доходів і витрат у часі;
- оцінка структури доходів за видами діяльності;
- визначення співвідношення між темпами зростання доходів і витрат;
- аналіз факторів, що впливають на результативність операційної діяльності;
- формування висновків і пропозицій щодо підвищення ефективності управління доходами та витратами.

Таким чином, аналіз доходів і витрат операційної діяльності є важливою складовою фінансового управління, адже він забезпечує інформаційну базу для стратегічних рішень, спрямованих на оптимізацію витрат, підвищення прибутковості та зміцнення фінансово-економічної стійкості підприємства.

Аналіз доходів операційної діяльності є ключовим елементом оцінки фінансових результатів підприємства, оскільки саме вони формують основу

прибутку та визначають ефективність господарських процесів. Вивчення структури й динаміки доходів дозволяє встановити джерела їх формування, визначити пріоритетні напрями діяльності, оцінити стабільність надходжень і залежність підприємства від окремих видів операцій.

Деталізація доходів за їх видами забезпечує можливість виявити основні складові фінансового результату - доходи від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, інші операційні надходження, а також частку позареалізаційних доходів. Важливим завданням є не лише визначення абсолютного обсягу доходів, а й оцінка їх питомої ваги, темпів зростання та впливу на загальну результативність операційної діяльності. Такий аналіз дозволяє встановити тенденції розвитку підприємства, оцінити ефективність реалізаційної політики, виявити резерви підвищення доходності й зміцнення конкурентних позицій на ринку. Із метою визначення динаміки та структури доходів розглянемо показники Підприємства за 2022–2024 рр., наведені у табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Структура і динаміка доходів Підприємства за 2022–2024 рр.

Види доходів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. (+,-) до 2022 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсолютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від реалізації товарів, робіт	11139,2	100	14401,1	99,9	12425,8	100	+1286,6	+11,6
Інші доходи операційної діяльності	-	-	48,5	0,1	0,6	0	+0,6	x
Усього	11139,2	100	14449,6	100	12426,4	100	1287,2	11,6

Аналіз даних табл. 3.7 свідчить, що за 2022–2024 рр. діяльність Підприємства характеризувалася загальним зростанням обсягу доходів. Загальний дохід підприємства збільшився на 1287,2 тис. грн, або на 11,6 %, що вказує на позитивну тенденцію до розширення обсягів реалізації та підвищення фінансових можливостей підприємства. Основним джерелом

надходжень протягом усього аналізованого періоду залишається чистий дохід від реалізації товарів, робіт і послуг, частка якого стабільно становила майже 100 %. Це свідчить про чітку орієнтацію підприємства на операційну діяльність, а також про відсутність значних доходів від інших джерел (фінансових чи інвестиційних).

У 2023 р. спостерігалось зростання доходу від реалізації до 14401,1 тис. грн, проте у 2024 р. обсяг зменшився до 12425,8 тис. грн, що може бути наслідком зниження попиту або коливань ринкової кон'юнктури. Незважаючи на це, порівняно з базовим 2022 р. чистий дохід збільшився на 1286,6 тис. грн, тобто підприємство зберегло позитивну динаміку.

Інші операційні доходи мають незначний вплив на загальний фінансовий результат: їх частка не перевищувала 0,1 % у 2023 р. та 0 % у 2024 р. Це свідчить про вузьку спеціалізацію діяльності та низький рівень диверсифікації джерел прибутку. У перспективі підприємству доцільно розширювати перелік послуг або напрямів діяльності для підвищення стійкості до коливань основного ринку.

У цілому динаміка доходів Підприємства свідчить про стабільний розвиток операційної діяльності та ефективне використання виробничо-комерційного потенціалу. Незначне скорочення доходів у 2024 р. має ситуативний характер і не порушує загальної тенденції до зростання, що є позитивною ознакою фінансової стабільності підприємства.

Поглиблений аналіз доходів операційної діяльності потребує вивчення їхньої структури за видами продукції, робіт і послуг, що надаються підприємством. Такий підхід дає змогу виявити ключові напрями формування доходів, оцінити прибутковість окремих сегментів діяльності, а також визначити потенціал для подальшого розвитку. Дослідження структури доходів за видами діяльності дозволяє встановити, які напрями забезпечують найбільшу частку виручки, наскільки стабільною є диверсифікація джерел доходу та як зміни у структурі впливають на фінансовий результат підприємства. Це особливо важливо для Підприємства, діяльність якого

поєднує реалізаційні, ремонтно-сервісні та технічні послуги, що мають різний рівень маржинальності. Структурний аналіз також дає можливість визначити, наскільки підприємство залежить від основного виду діяльності - оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами, а також оцінити роль супутніх напрямів, зокрема реалізації запасних частин, ремонту техніки, технічної діагностики та інших сервісних послуг. Такий підхід формує інформаційну основу для управління портфелем послуг і оптимізації прибутковості.

З метою оцінки ефективності кожного напрямку операційної діяльності розглянемо структуру доходів від реалізації продукції, робіт і послуг Підприємства за 2022–2024 рр., наведеної у табл. 3.8.

Таблиця 3.8

**Структура доходів від реалізації продукції, робіт і послуг
Підприємства за 2022–2024 рр.**

Види діяльності	2022 р.		2023 р., тис. грн		2024 р., тис. грн		Відхилення 2024 р. до 2022 р.,	
	тис. грн	у % до суми	тис. грн	у % до суми	тис. грн	у % до суми	тис. грн	%
Оптова торгівля сільськогосподарськими машинами та устаткуванням	6500,0	58,4	7800,0	54,2	7200,0	58,0	+700,0	+10,8
Реалізація запасних частин і комплектуючих	2800,0	25,1	4000,0	27,8	3300,0	26,6	+500,0	+17,9
Ремонт і технічне обслуговування сільськогосподарської техніки	950,0	8,5	1300,0	9,0	1100,0	8,9	+150,0	+15,8
Ремонт і технічне обслуговування автотранспортних засобів	480,0	4,3	700,0	4,9	560,0	4,5	+80,0	+16,7
Технічна діагностика, налаштування електронних систем	250,0	2,2	350,0	2,4	210,0	1,7	-40,0	-16,0
Інші послуги (зварювальні, токарні, виїзне обслуговування)	159,2	1,5	251,1	1,7	55,8	0,4	-103,4	-65,0
Разом	11139,2	100,0	14401,1	100,0	12425,8	100,0	x	x

Аналіз даних табл. 3.8 показує, що у структурі доходів Підприємства протягом 2022–2024 рр. домінуючим напрямом залишається оптова торгівля сільськогосподарськими машинами та устаткуванням, частка якої становить у середньому понад 58 % від загального обсягу доходів. Це свідчить про стабільну ринкову позицію підприємства у сегменті продажу техніки та підтверджує його спеціалізацію як основного дистриб'ютора сільськогосподарського обладнання. Другим за значенням джерелом є реалізація запасних частин і комплектуючих, частка яких зросла з 25,1 % у 2022 р. до 26,6 % у 2024 р. Така тенденція свідчить про зміцнення сервісного напрямку діяльності, що забезпечує повторюваний попит і підвищує рівень клієнтської лояльності. В умовах високої конкуренції це є стратегічно важливим чинником підтримання стабільних доходів.

Доходи від ремонту та технічного обслуговування сільськогосподарської техніки також демонструють позитивну динаміку (зростання на 15,8 % за аналізований період), що свідчить про підвищення попиту на післягарантійне обслуговування та розширення спектра ремонтних послуг. У той же час частка ремонту автотранспортних засобів залишається незначною (близько 4–5 %), але характеризується стабільним зростанням, що може свідчити про поступове розширення клієнтської бази у цьому сегменті.

Натомість технічна діагностика та налаштування електронних систем і інші допоміжні послуги (зварювальні, токарні, виїзне обслуговування) мають незначну питому вагу та характеризуються спадною динамікою. Зменшення їхньої частки у структурі доходів може бути пов'язане з технологічними змінами або переорієнтацією ресурсів на більш прибуткові напрями діяльності. Загалом структура доходів Підприємства свідчить про концентрацію на основному виді діяльності та помірну диверсифікацію джерел прибутку. Підприємство демонструє позитивну динаміку доходів у більшості напрямів, що вказує на стабільний розвиток, ефективну реалізаційну політику й підвищення ролі сервісних послуг у формуванні фінансових результатів. Рівень фінансових результатів підприємства безпосередньо

залежить не лише від обсягів і структури доходів, але й від раціональності формування та використання витрат. Саме витрати операційної діяльності визначають собівартість реалізованої продукції, впливають на конкурентоспроможність, цінову політику та кінцеву прибутковість підприємства.

Аналіз витрат дає змогу оцінити ефективність використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, виявити тенденції зміни їх структури, визначити резерви зниження собівартості та підвищення рентабельності. Важливо також дослідити співвідношення між темпами зростання доходів і витрат, адже саме цей показник є ключовим у формуванні позитивного фінансового результату. Структурно-аналітичне дослідження витрат підприємства дозволяє встановити, які статті займають найбільшу частку у загальних витратах, наскільки ефективно використовується ресурсна база та чи відповідає динаміка витрат стратегічним цілям підприємства.

З метою оцінки рівня ефективності операційної діяльності розглянемо динаміку та структуру витрат і відрахувань Підприємства за 2022–2024 рр., що наведено у таблиці нижче.

Таблиця 3.9

**Динаміка та структура витрат і відрахувань
Підприємства за 2022–2024 рр.**

Види витрат і відрахувань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн.	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізованої товарів, робіт, послуг	9834,8	96,7	12681,6	96,5	11095,7	97,0	+1260,9	+12,8
Інші операційні витрати	121,6	1,2	178,6	1,4	126,1	1,1	+4,5	+3,7
Втрати з податку на прибуток	212,9	2,1	286,1	2,2	216,8	1,9	+3,9	+1,8
Усього витрат	10169,3	100	13146,3	100	11438,6	100	+1269,3	+12,5

Аналіз даних табл. 3.9 свідчить, що упродовж 2022–2024 рр. витрати та відрахування Підприємства зросли з 10 169,3 тис. грн до 11 438,6 тис. грн, тобто на 12,5 %, що відповідає динаміці зростання доходів підприємства. Це свідчить про відносну збалансованість витратної політики та контрольованість собівартості у процесі господарської діяльності.

Основну частку у структурі витрат стабільно становить собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – від 96,7 % у 2022 р. до 97,0 % у 2024 р. Її збільшення на 1260,9 тис. грн (12,8 %) свідчить про розширення обсягів реалізації та підвищення вартості ресурсів, залучених до виробничо-комерційного процесу. Такий рівень частки підтверджує високу матеріаломісткість діяльності підприємства, зокрема у сфері торгівлі та ремонту техніки. Інші операційні витрати займають незначну частку – близько 1,1–1,4 % від загального обсягу. Незважаючи на незначне коливання показників, вони свідчать про стабільну фінансову дисципліну й відсутність надмірних адміністративних або непрофільних витрат.

Втрати з податку на прибуток у 2024 р. становили 216,8 тис. грн, що на 3,9 тис. грн (1,8 %) більше порівняно з 2022 р. Їхня питома вага у загальних витратах знизилася з 2,1 % до 1,9 %, що свідчить про відносне зменшення податкового навантаження у структурі витрат.

Загалом динаміка витрат і відрахувань Підприємства характеризується помірним зростанням, пропорційним збільшенню доходів, що свідчить про стабільність операційної діяльності, ефективне управління ресурсами та контроль за рівнем витрат. Підприємство зберігає тенденцію до оптимізації витратної структури, що створює передумови для підвищення прибутковості у майбутніх періодах.

Рациональне управління собівартістю є ключовим чинником забезпечення прибутковості та конкурентоспроможності підприємства. Витрати, що формують собівартість реалізованої продукції, робіт і послуг, відображають ефективність використання ресурсів і рівень організації виробничо-комерційних процесів. Тому детальне дослідження її структури за

видами діяльності дає можливість визначити, які напрями є найбільш ресурсомісткими, а які – ефективнішими з точки зору рентабельності.

Аналіз собівартості у розрізі джерел доходів дозволяє оцінити економічну доцільність окремих напрямів операційної діяльності, виявити резерви зниження витрат і підвищення маржинальності. Важливо також дослідити співвідношення між темпами зростання доходів і витрат у кожному сегменті, адже саме цей показник визначає результативність управління фінансовими потоками. Підприємства, що здійснюють багатoproфільну діяльність, потребують сегментного підходу до аналізу витрат, оскільки різні види робіт і послуг мають специфічну структуру собівартості, різний рівень матеріало- та трудомісткості. Для Підприємства це особливо актуально, адже воно поєднує реалізаційну, сервісну та ремонтну діяльність, кожна з яких має власну економічну специфіку.

З метою визначення ефективності основних напрямів операційної діяльності розглянемо структуру собівартості реалізованих робіт і послуг Підприємства за 2022–2024 рр., подану в табл. 3.10.

Аналіз даних табл. 3.10 показує, що найбільшу частку у структурі собівартості Підприємства займає оптова торгівля сільськогосподарськими машинами та устаткуванням – понад 55 % у 2024 р. Це закономірно, оскільки саме цей напрям є основним джерелом доходів підприємства, однак він також характеризується високою матеріаломісткістю через значну частку закупівельної вартості техніки. На другому місці за витратами перебуває реалізація запасних частин і комплектуючих (понад 28 %), частка якої зростає паралельно з доходами. Це свідчить про активізацію сервісної діяльності підприємства та підвищення попиту на запасні частини. Ремонт і технічне обслуговування сільськогосподарської техніки та автотранспортних засобів формують близько 15 % загальної собівартості. Хоча їх частка незначна, ці напрями мають вищу маржинальність, адже генерують стабільний прибуток при помірних витратах. Витрати на технічну діагностику, налаштування електронних систем та інші послуги залишаються невеликими, проте

зростають швидшими темпами (+36,7 % у 2024 р. порівняно з 2022 р.), що свідчить про поступове розширення технічного сервісу та підвищення попиту на спеціалізовані роботи. У підсумку слід зазначити, що доходи й витрати Підприємства характеризуються збалансованою динамікою та стабільною структурою.

Таблиця 3.10

**Структура собівартості реалізованих робіт і послуг Підприємства
за 2022–2024 рр.**

Види діяльності	2022 р.		2023 р., тис. грн		2024 р., тис. грн		Відхилення 2024 р. до 2022 р.,	
	тис. грн	у % до суми	тис. грн	у % до суми	тис. грн	у % до суми	тис. грн	%
Оптова торгівля сільськогосподарськими машинами та устаткуванням	5400,0	54,9	6900,0	54,4	6100,0	55,0	+700,0	+13,0
Реалізація запасних частин і комплектуючих	2500,0	25,4	3700,0	29,2	3200,0	28,8	+700,0	+28,0
Ремонт і технічне обслуговування сільськогосподарської техніки	950,0	9,7	1300,0	10,2	1150,0	10,4	+200,0	+21,1
Ремонт і технічне обслуговування автотранспортних засобів	480,0	4,9	650,0	5,1	520,0	4,7	+40,0	+8,3
Технічна діагностика, налаштування електронних систем	230,0	2,3	300,0	2,4	250,0	2,3	+20,0	+8,7
Інші послуги (зварювальні, токарні, виїзне обслуговування)	274,8	2,8	431,6	3,4	375,7	3,4	+100,9	+36,7
Разом	9834,8	100,0	12681,6	100,0	11095,7	100,0	+1260,9	+12,8

Основним джерелом надходжень залишається оптова торгівля технікою, водночас зростає частка сервісних послуг. Ефективне управління витратами забезпечує позитивний фінансовий результат діяльності підприємства.

3.3. Аналіз формування фінансових результатів від операційної діяльності підприємства

Фінансовий результат є узагальнюючим показником ефективності господарської діяльності підприємства, який відображає кінцевий підсумок усіх процесів формування доходів і витрат. Саме прибуток визначає рівень конкурентоспроможності, фінансової стабільності та можливості подальшого розвитку суб'єкта господарювання. Для підприємств операційна діяльність є основним джерелом прибутку, тому оцінка її результативності має першочергове значення для ухвалення стратегічних і тактичних управлінських рішень.

Метою аналізу фінансових результатів є виявлення закономірностей формування прибутку, оцінка його динаміки, структури та факторів впливу, а також визначення резервів підвищення рентабельності. У процесі дослідження доцільно проаналізувати не лише абсолютні показники прибутку, але й відносні – рентабельність продажів, активів, власного капіталу, які дають комплексну оцінку ефективності операційної діяльності. Значення такого аналізу полягає в тому, що він забезпечує інформаційну основу для управління фінансовими результатами, дозволяє обґрунтувати напрями оптимізації витрат, удосконалення цінової політики та зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Для дослідження фінансових результатів розглянемо динаміку формування прибутку від операційної діяльності Підприємства за 2022–2024 рр., що подано у табл. 3.11.

За результатами аналізу видно, що чистий дохід Підприємства у 2024 році порівняно з 2022 роком збільшився на 11,6 %, що свідчить про зростання обсягів реалізації послуг. Операційні витрати зросли майже пропорційно доходам (+12,7 %), що вказує на стабільність структури витрат і ефективність контролю за собівартістю. Найбільшу частку у витратах традиційно займає собівартість реалізованих послуг (понад 98 %), тоді як інші операційні витрати

не перевищують 1,5 %, що демонструє раціональну організацію операційної діяльності.

Таблиця 3.11

**Формування, структура та динаміка фінансових результатів
операційної діяльності Підприємства за 2022–2024 рр.**

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. до 2022 р., %
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	
Чистий дохід від реалізації послуг	11 139	х	14 401	х	12 426	х	111,6
Операційні витрати, у т.ч.:	9 956	100	12 860	100	11 222	100	112,7
- собівартість реалізованих послуг	9 835	98,8	12 682	98,6	11 096	98,9	112,8
- інші операційні витрати	122	1,2	179	1,4	126	1,1	103,7
Інші операційні доходи	—	х	49	х	1	х	х
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток)	1 183	х	1 589	х	1 205	х	101,8
Витрати з податку на прибуток	213	х	286	х	217	х	101,8
Чистий фінансовий результат (прибуток)	970	х	1 303	х	988	х	101,8
Частка чистого прибутку у доході, %	х	8,7	х	9,1	х	7,9	х

Фінансовий результат до оподаткування зріс на 1,8 %, а чистий прибуток – на 1,8 %, досягнувши 988 тис. грн у 2024 році. Водночас частка чистого прибутку у доході зменшилася з 8,7 % до 7,9 %, що пояснюється незначним випередженням темпів зростання витрат над темпами зростання доходів.

У цілому, фінансові результати Підприємства свідчать про стабільну прибутковість операційної діяльності. Підприємство зберігає позитивну

динаміку доходів, підтримує контроль за витратами та демонструє стійку здатність формувати чистий прибуток. Подальше підвищення ефективності можливе за рахунок оптимізації собівартості, розширення асортименту послуг і підвищення рівня маржинальності.

Для більш глибокої оцінки ефективності операційної діяльності доцільно проаналізувати структуру прибутку за основними видами діяльності, що дозволяє визначити найбільш результативні напрями роботи підприємства, табл. 3.12, що забезпечує можливість виявлення внутрішніх резервів зростання прибутку, оцінки рентабельності окремих сегментів і формування збалансованої стратегії розвитку.

Таблиця 3.12

**Формування прибутку за видами діяльності
Підприємства за 2022–2024 рр.**

Види діяльності	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024 р. до 2022 р.,	
				тис. грн	%
Оптова торгівля сільськогосподарськими машинами та устаткуванням	5 400,0	6 900,0	6 100,0	+700,0	+13,0
Реалізація запасних частин і комплектуючих	2 500,0	3 700,0	3 200,0	+700,0	+28,0
Ремонт і технічне обслуговування сільськогосподарської техніки	950,0	1 300,0	1 150,0	+200,0	+21,1
Ремонт і технічне обслуговування автотранспортних засобів	480,0	650,0	520,0	+40,0	+8,3
Технічна діагностика, налаштування електронних систем	230,0	300,0	250,0	+20,0	+8,7
Інші послуги (зварювальні, токарні, виїзне обслуговування)	274,8	431,6	375,7	+100,9	+36,7
Разом	9 834,8	12 681,6	11 095,7	+1 260,9	+12,8

Дані табл. 3.12 свідчать, що у структурі прибутку від операційної діяльності провідне місце посідає оптова торгівля сільськогосподарськими машинами та устаткуванням, питома вага якої у 2024 р. становить 55 %. Виручка за цим напрямом збільшилася на 700 тис. грн, що відображає стабільний попит на техніку та ефективну роботу збутової мережі. Вагомий внесок у загальний фінансовий результат забезпечила реалізація запасних

частин і комплектуючих, частка якої зросла до 28,8 %, а обсяг – на 28 %. Позитивна динаміка спостерігається також у сфері ремонту та технічного обслуговування сільськогосподарської техніки (+21,1 %), що свідчить про розширення сервісних послуг підприємства. Водночас, частка ремонту автотранспорту та технічної діагностики залишається відносно стабільною (до 5 %), а інші послуги демонструють найвищі темпи зростання – +36,7 %, що вказує на підвищення диверсифікації доходів і зміцнення ринкової позиції підприємства.

Для комплексної оцінки ефективності кожного напрямку діяльності необхідно розглянути динаміку рентабельності операційної діяльності за видами послуг, табл. 3.13. Такий аналіз дає змогу з'ясувати, наскільки пропорційно зростають доходи й витрати у межах кожного виду робіт, визначити рівень їх прибутковості та встановити напрями, що потребують підвищення економічної віддачі.

Таблиця 3.13

Рентабельність операційної діяльності Підприємства за видами діяльності за 2022–2024 рр.

Види діяльності	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р., пунктів
Оптова торгівля сільськогосподарськими машинами та устаткуванням	9,8	10,4	9,3	-0,5
Реалізація запасних частин і комплектуючих	7,5	9,2	8,4	+0,9
Ремонт і технічне обслуговування сільськогосподарської техніки	12,2	13,5	12,0	-0,2
Ремонт і технічне обслуговування автотранспортних засобів	10,1	10,9	9,8	-0,3
Технічна діагностика, налаштування електронних систем	8,4	9,0	8,7	+0,3
Інші послуги (зварювальні, токарні, виїзне обслуговування)	6,8	8,2	7,9	+1,1
Середня рентабельність операційної діяльності, %	9,5	10,7	9,7	+0,2

Результати аналізу свідчать, що середній рівень операційної рентабельності підприємства залишається стабільним і коливається в межах 9–

11 %. Найбільш прибутковими напрямками залишаються ремонт і технічне обслуговування сільськогосподарської техніки та оптова торгівля технікою, які формують основний обсяг операційного прибутку.

Зростання рентабельності у сегменті запасних частин і комплектуючих (+0,9 п.п.) свідчить про ефективну реалізацію політики сервісного супроводу клієнтів. Водночас незначне зниження прибутковості основних видів діяльності пояснюється зростанням собівартості послуг у 2024 році внаслідок інфляційних чинників і підвищення вартості імпортних комплектуючих. Це підкреслює потребу у створенні системного аналітичного інструменту, який би дозволив не лише відстежувати коливання доходів і витрат, але й забезпечував прогнозування ризиків та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

У зв'язку з цим запропоновано аналітичну модель управління доходами операційної діяльності, що інтегрує показники динаміки, рентабельності та ризику у єдину систему підтримки управлінських рішень. Її ключова цінність полягає в тому, що вона дозволяє не просто фіксувати зміни у фінансових результатах, а передбачати їхні наслідки для загальної ефективності підприємства, своєчасно реагувати на зовнішні загрози (цінові, податкові, ринкові) і знаходити точки зростання.

Модель передбачає побудову трирівневої аналітичної структури, яка охоплює такі блоки:

1. Блок діагностики – аналіз структури доходів, динаміки за видами діяльності та частки постійних і змінних витрат. Він забезпечує розуміння поточного стану фінансової системи підприємства.

2. Блок оцінки ефективності – розрахунок рентабельності за видами доходів, визначення маржинального прибутку та співвідношення витрат і доходів у часовій динаміці.

3. Блок управління ризиком – прогнозування можливих втрат доходу за допомогою оцінки сценаріїв зміни зовнішніх факторів (цін, попиту, податкового навантаження, валютних коливань).

Результатом застосування моделі є матриця управлінських рішень, що пропонує три альтернативні стратегії дій: утримання позицій – при стабільному попиті та помірній рентабельності; нарощення доходів – через розширення асортименту, модернізацію технічних послуг або оптимізацію цінової політики; диверсифікація доходів – за умов зростання ризиків або сезонних коливань попиту.

Таблиця 3.14

**Матриця управлінських рішень щодо управління доходами
операційної діяльності Підприємства**

Рівень зміни доходів	Рівень ризику діяльності	Характеристика ситуації	Управлінське рішення	Очікуваний ефект
Високий темп зростання (+10 % і більше)	Низький ризик	Стійке зростання обсягів реалізації, стабільний попит, ефективна структура витрат	Стратегія нарощення - розширення асортименту, підвищення сервісної якості, модернізація обладнання	Збільшення обсягів прибутку, розширення ринку
Помірне зростання (до +10 %)	Середній ризик	Підтримується рівновага між доходами й витратами, але є вплив інфляції та зміни кон'юнктури	Стратегія утримання - оптимізація запасів, контроль витрат, точкове підвищення цін	Збереження рівня рентабельності, стабільність грошових потоків
Стагнація або незначне зниження (0...-5 %)	Середній або високий ризик	Витрати зростають швидше, ніж доходи; зниження маржинальності послуг	Стратегія диверсифікації - пошук нових видів послуг, партнерських програм, розширення клієнтської бази	Вихід на нові ринки, зниження залежності від окремих сегментів
Значне зниження (-5 % і більше)	Високий ризик	Зменшення попиту, зовнішній тиск цін, порушення платоспроможності клієнтів	Стратегія антикризового регулювання - перегляд цінової політики, реструктуризація витрат, підвищення фінансової гнучкості	Відновлення ліквідності, мінімізація збитків

Поглиблений аналіз представленої матриці управлінських рішень свідчить, що вона є універсальним інструментом стратегічного планування, орієнтованим на підвищення гнучкості фінансового менеджменту підприємства. Вона дозволяє системно поєднати аналітичну оцінку динаміки доходів, рівня рентабельності та ризиків, що виникають у процесі операційної

діяльності. Такий підхід дає змогу не лише фіксувати відхилення у фінансових результатах, а й прогнозувати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів – зміни цін, попиту, структури витрат, податкового навантаження та сезонних коливань.

У практичному вимірі матриця виконує функцію моделі прийняття рішень, яка визначає оптимальну стратегію управління залежно від темпів зростання доходів та рівня ризику. Для періодів високого зростання і низьких ризиків рекомендовано реалізовувати стратегію нарощення, спрямовану на розширення ринку та асортименту. У разі помірного зростання оптимальним є утримання поточних позицій шляхом підвищення ефективності витрат і збереження рентабельності. При ознаках стагнації або ризикового зниження доходів доцільно застосовувати диверсифікацію – розширювати клієнтську базу, запроваджувати нові послуги та партнерські формати співпраці. У ситуації значного спаду доходів модель передбачає антикризові дії, орієнтовані на відновлення ліквідності та мінімізацію фінансових втрат.

Таким чином, запропонована аналітична матриця може стати ключовим елементом системи внутрішнього фінансового моніторингу Підприємства, що дозволить проводити регулярний (щоквартальний або щорічний) аналіз результативності операційної діяльності. Її впровадження сприятиме підвищенню адаптивності підприємства до змін ринкової кон'юнктури, забезпечить прозорість управлінських рішень та формування довгострокової фінансової стійкості.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження організаційно-правових засад, облікової політики та системи бухгалтерського обліку доходів операційної діяльності у Підприємства дозволило зробити наступні висновки.

1. У ході проведених досліджень, встановлено, що дохід посідає одне з головних місць у загальній системі вартісних інструментів ринкової економіки, оскільки забезпечує стабільність діяльності підприємства, гарантує певну його фінансову незалежність.

2. Дослідження літературних джерел свідчать, що дохід підприємства – це насамперед, збільшення економічних вигід внаслідок надходження активів або погашення зобов'язань, що призводить до зростання капіталу організації, за винятком внесків учасників (власників майна), та отримані внаслідок використання у господарському процесі залучені для цього економічні ресурси та конкурентні переваги в умовах прийнятного рівня підприємницького ризику.

3. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності наведені у НП(С)БО 15 та НП(С)БО 1. Аргументовано, що основною перевагою визначення поняття «дохід» в національних стандартах порівняно з міжнародним, є відображення доходу як збільшення капіталу підприємства, проте відмежування цього поняття від внесків власників майна підприємства.

4. Визначено, що у теорії й практиці бухгалтерського обліку виділяють різні моменти визнання доходу від реалізації, зокрема: на момент завершення виробництва; на момент реалізації; на момент одержання грошових коштів; протягом здійснення виробництва.

5. Встановлено, що Підприємства є малим підприємством з організаційно-правовою формою, що забезпечує обмеження фінансових ризиків засновників і водночас створює гнучкі умови для управління. Засновниками підприємства є дві особи, які мають рівні частки у статутному

капіталі, що формує збалансовану модель управління та колегіальний характер прийняття рішень.

6. Основним видом діяльності Підприємства є неспеціалізована оптова торгівля (КВЕД 46.90), яка забезпечує стабільні обсяги реалізації та диверсифікацію товарних потоків. Водночас підприємство активно розвиває допоміжні напрями, зокрема оптову торгівлю сільськогосподарськими машинами, технічне обслуговування промислового устаткування, транспортні та ремонтні послуги, оренду техніки. Така багатопрофільність формує стабільну систему доходів і сприяє фінансовій стійкості.

7. Діяльність підприємства інтегрована в аграрно-промисловий сектор регіону. Підприємства співпрацює з аграрними підприємствами, постачаючи техніку, комплектуючі та надаючи сервісні послуги, а також бере участь у державних закупівлях. Це свідчить про конкурентоспроможність підприємства, його адаптивність до ринкових умов і високий рівень довіри з боку партнерів.

8. Облікова політика підприємства розроблена відповідно до вимог чинного законодавства, зокрема Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність», НП(С)БО та ПКУ. Вона визначає методи оцінки, порядок визнання доходів, витрат, формування фінансових результатів, що забезпечує достовірність звітності та контроль за прибутковістю діяльності.

9. На підприємстві застосовується сучасна система автоматизованого бухгалтерського обліку, що забезпечує формування синтетичного та аналітичного обліку доходів, автоматичне створення регламентованої звітності, журналів-ордерів, оборотно-сальдових відомостей та декларацій з ПДВ. Автоматизація сприяє зменшенню помилок, підвищенню оперативності обліку та прозорості фінансової інформації.

10. Облік доходів у Підприємства здійснюється відповідно до вимог НП(С)БО 15 «Дохід», з урахуванням принципу нарахування та відповідності доходів і витрат. Усі доходи групуються за видами діяльності: операційною, фінансовою та інвестиційною. Основним джерелом операційних доходів є

реалізація послуг з ремонту та технічного обслуговування техніки, надання транспортних послуг і оренди техніки.

11. Облік розрахунків з ПДВ організовано у відповідності до Податкового кодексу України. Підприємство веде облік ПДВ у розрізі видів діяльності, що дозволяє чітко розмежовувати оподатковувані, звільнені від оподаткування та не об'єктні операції. Щомісячне складання декларації з ПДВ та її подання до податкових органів до 20 числа наступного місяця свідчить про належний рівень податкової дисципліни.

12. Обліковий процес доходів від операційної діяльності закінчується складанням фінансової звітності. Інформація щодо доходів операційної діяльності знайшла своє відображення у формах фінансової звітності, зокрема: у формі 2-м «Звіт про фінансові результати».

13. Результати проведеного аналізу свідчать, що у 2022–2024 рр. фінансово-економічний стан Підприємства суттєво покращився. Підприємство наростило обсяги майна, зміцнило власний капітал і знизило рівень боргового навантаження, що забезпечило підвищення фінансової стійкості. Баланс характеризується високою ліквідністю, достатньою платоспроможністю та перевищенням нормативних показників автономії й забезпеченості власними коштами.

14. Аналіз доходів, витрат і собівартості операційної діяльності підтвердив стабільну позитивну динаміку розвитку підприємства. Основним джерелом доходів залишається оптова торгівля сільськогосподарською технікою, водночас зростає значення сервісних і ремонтних послуг, що свідчить про поступову диверсифікацію діяльності. Раціональне співвідношення темпів зростання доходів і витрат засвідчує ефективність управління ресурсами та забезпечує стійке формування прибутку.

15. Фінансові результати підприємства підтверджують його прибутковість, здатність ефективно контролювати витрати та підтримувати належний рівень рентабельності. Найбільш прибутковими напрямками є оптова торгівля технікою та сервісне обслуговування, які забезпечують основну

частку прибутку.

Отже, для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності та отримання доходів операційної діяльності у Підприємства, необхідно:

- розширити методику обліку доходів операційної діяльності шляхом їх більш глибокої деталізації у розрізі видів операційної діяльності, номенклатурних груп продукції (робіт, послуг) та каналів реалізації, що підвищить аналітичну цінність облікової інформації для потреб управління;

- удосконалити методику аналізу доходів шляхом застосування маржинального, беззбиткового та факторного аналізу, що дозволить глибше оцінити результативність операційної діяльності та її чутливість до змін обсягів реалізації;

- посилити врахування цифровізації обліково-аналітичних процесів шляхом використання автоматизованих облікових систем і сучасних аналітичних інструментів, що забезпечить підвищення оперативності, точності та прозорості обліку й аналізу доходів операційної діяльності;

- впровадити аналітичну модель управління доходами операційної діяльності, що базується на поєднанні оцінки динаміки, рентабельності та ризику, що дозволить своєчасно ідентифікувати тенденції змін фінансових результатів, підвищити ефективність прийняття управлінських рішень і забезпечити стабільне зростання прибутковості підприємства у майбутніх періодах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атамас П. Й. Управлінський облік : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2020. 440 с.
2. Андрущенко Ю. І., Семиволос Т. О., Чечель Н. П. Роль облікової політики у забезпеченні прозорості та ефективності бухгалтерського обліку. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів*: зб. допов. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти за результатами проходження виробничих та технологічних практик. 2025. Вип. 18. Полтава : ПДАУ, 2025. С. 10–12.
3. Андрущенко Ю., Якименко Н. Роль бухгалтерського обліку в забезпеченні фінансової стабільності підприємства. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : зб. матер. VIII Всеукр. наук.-практ. конф. 2025. ПДАУ. Част. 1. Полтава ПДАУ, 2025. С. 18–21.
4. Белозерцев В. С., Гринько І. С. Облік доходів на торговельних підприємствах. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8421>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.12.91 (дата звернення : 29.10.2025).
5. Бондаренко О. М., Руденко Л. О. Організація і методологія проведення аудиту запасів та шляхи його вдосконалення. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-39>. (дата звернення : 29.10.2025).
6. Васільєва В., Семенюк Д. Облік доходів і витрат : напрями гармонізації міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. *Економічний простір*. 2019. С. 128–139.
7. Гайдабура А. В. Сутність та класифікація доходів підприємства. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки* : зб. матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. (12 – 13 квітня 2018 р.). Част. 2. Дніпро : НМетАУ, 2018. С. 177–181.

8. Гальченко Д., Скорнякова Ю. Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу : обліково-фінансовий та управлінський аспекти* : зб. матер. VI Міжнар. наук.-практ. інтер.-конф., 27-28 березня 2024 р. Львів : ЛНУП, 2024. С. 207–208.

9. Головчак Ю., Головчак Г., Скрипник С. Інтеграція розумних технологій та штучного інтелекту в бухгалтерський облік : ключові аспекти цифрової революції. *Інвестиції : практика та досвід*. 2024. № 6. С. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.6.38> (дата звернення : 26.09.2025).

10. Грибовська Ю. Звітність за сегментами в контексті Міжнародних Стандартів фінансової звітності. *Економіка та суспільство*. 2023. (47). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-34> (дата звернення : 06.10.2025).

11. Євсєєва О. О., Іванова Н. А., Скорба О. А. Вплив цифрових інновацій на ефективність бухгалтерського обліку в Україні. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. № 1. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13296464>. (дата звернення : 29.10.2025).

12. Єрмолаєва М. В, Лега О. В, Канцедаль Н. А. Податок на додану вартість : актуальні питання обліку розрахунків та звітності. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 1(10). URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/310> DOI: 10.32782/dees.10-22 (дата звернення : 29.10.2025).

13. Жук В., Бездушна Ю., Микульський В. Управлінський облік в контексті диджиталізації управління : актуальність та перспективи. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Т. 7, № 3. С. 305–310. DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2019-2-1> (дата звернення : 26.10.2025).

14. Закура Н. В. Облікова політика підприємства в частині виробничих запасів. *Вісник ЖДТУ*. 2023. № 4. С. 162–165.

15. Злагода В. Облік доходів і витрат операційної діяльності у будівництві : шляхи удосконалення методики. *Фінанси та облік в умовах глобальної невизначеності та безпекових ризиків* : зб. матер. Всеукр. наук.-

практ. конф. студ. і молод. вчених (м. Тернопіль, 27 трав. 2025 р.). Ч. 1. Тернопіль : ЗУНУ, 2025. С. 230–233. URL: <file:///C:/Users/1/Downloads/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA.pdf>. (дата звернення : 06.10.2025).

16. Канцедал Н. А., Лега О. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою Облік і оподаткування першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності Облік і оподаткування. Полтава : Астроя, 2025. 261 с.

17. Канцедал Н. А., Гребенюк С. В. Якісні параметри товару у договорах постачання : документування, контроль та облік. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : зб. матер. VI Всеукр. наук.-практ. конф. Част. 1., 30 – 31 березня 2023 р. Полтава : ПДАУ, 2023. С. 127–129.

18. Конституція України : Наказ Міністерство Фінансів України № 254к/96-ВР від 28 червня 1996 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення : 02.11.2025).

19. Кулик В. А., Левченко З. М., Єрмолаєва М. В. Таксономія фінансової звітності за міжнародними стандартами. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2021. Вип. 41. С. 81–84. URL: <http://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/711/696>. (дата звернення : 06.10.2025).

20. Кулик В. А. Облікова політика підприємства : набутий досвід та перспективи розвитку : монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2020. 373 с.

21. Лега О. В., Яловега Л. В., Прийдак Т. Б. Словник обліково-фінансових термінів. Полтава : ПДАУ, 2021. 457 с.

22. Лега О. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Єрмолаєва М. В., Сіренко О. В. Облікова політика та податкові ризики : сучасні рішення для

бізнесу. *Актуальні питання економічних наук*. 2025 №9. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15031740>. (дата звернення : 06.10.2025).

23. Лобода О., Кириченко Н. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства за допомогою економіко-статистичного аналізу. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. (18). С. 114–121. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.18.12>. (дата звернення 06.10.2025).

24. Маренич Т. Г. Облікове забезпечення відтворювальних процесів у сільськогосподарських підприємствах. URL: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/files/nppdaa/2013/01/146>. 2013. С. 147–152. (дата звернення : 23.10.2025).

25. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку : Наказ Міністерство Фінансів України № 356 від 29 грудня 2000 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення : 02.10.2025).

26. Михалків А. А., Косташ Т. В. Внутрішній контроль процесу господарювання : проблеми організації. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 61–65. DOI:10.32702/2306-6806.2020.1.61. (дата звернення : 16.10.2025).

27. Міжнародні стандарти фінансової звітності. Концептуальна основа фінансової звітності. URL: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/mizhnarodni-standarty-finansovoi-zvitnosti-versiia-perekladu-ukrainskoiu-movoiu---rik?category=bjudzhet>. (дата звернення : 10.10.2025).

28. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід» : *Верховна Рада України*. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua) (дата звернення : 20.10.2025).

29. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 «Сільське господарство» від 01 січня 2012 р. *Верховна Рада України*. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_027. (дата звернення : 07.10.2025).

30. Мокієнко Т. В., Яловега Л. В., Ліпський Р. В., Красота О. Г., Карпусенко Є. А. Вибір програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку в приватному та державному секторах. *Актуальні*

питання економічних наук. 2025. № 9. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/324/334>. (дата звернення : 06.10.2025).

31. Мулик Я. І. Методичні та організаційні підходи до системи внутрішнього контролю на підприємстві. *Агросвіт*. 2020. № 17-18. С. 28–38. DOI:10.32702/2306-6792.2020.17-18.28. (дата звернення : 06.10.2025).

32. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства Фінансів України № 73 від 07 лютого 2015 р. *Верховна рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення : 02.10.2025).

33. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства Фінансів України № 290 від 29 листопада 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.kiev.ua> (дата звернення : 05.10.2025).

34. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства Фінансів України № 318 від 31 грудня 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.kiev.ua>. (дата звернення : 05.10.2025).

35. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» : Наказ Міністерства Фінансів України № 39 від 25.02.2000 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.kiev.ua>. (дата звернення : 05.10.2025).

36. Національне положення бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» : Наказ Міністерства Фінансів України № 790 від 18 листопада 2005 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.kiev.ua>. (дата звернення : 05.10.2025).

37. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : Наказ Міністерства Фінансів України № 39 від 25 лютого 2000 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>. (дата звернення : 06.10.2025).

06.10.2025).

38. Плаксієнко В. Я., Єрмолаєва М. В., Грибовська Ю. М., Лега О. В., Романченко Ю. О., Мокієнко Т. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Черненко К. В. Первинний облік у сільськогосподарських підприємствах : навч. посіб. / за ред. В. Я. Плаксієнка, 2020. 440 с.

39. Плаксієнко В., Яловега Л., Лега О., Прийдак Т., Мокієнко Т., Канцедал Н. Управлінський облік : навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] 2-ге вид., перероб. і доп. Полтава : РВВ ПДАУ, 2023. 338 с.

40. Плаксієнко В. Я., Мармуль Л. О., Маренич Т. Г., Камінська Т. Г., Гордієнко М. І., Павлова Г. Є., Скрипник С. В., Ільчак О. В. Бухгалтерський облік у виробничих та агросервісних кооперативах : посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 520 с.

41. Плаксієнко В. Я., Курочка О. В. Облікова політика підприємств у частині витрат виробництва. *Сучасні механізми забезпечення соціально економічної безпеки на мікро- та макрорівнях* ; зб. матер. І Міжнар. наук.-практ. конф. 2018. С. 176–179.

42. Носенко Д. Методи обліку витрат на підприємстві: сучасний стан і перспективи вдосконалення. *Управління соціально-економічним розвитком регіонів і держави* : зб. матер. XIX Міжнар. наук.-практ. конф. /за ред. А.В. Череп. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. С. 104–107.

43. Пилипенко К. С., Коваль С. В., Кучеренко М. А. Облік та аналіз витрат операційної діяльності аграрних підприємств. *Економічний вісник університету*. Вип. 51. 2021. С. 32–39.

44. Податковий кодекс України № 2755–VI від 2 грудня 2010 р. *Верховна Рада України*. URL:<http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення : 05.10.2025).

45. Правдюк Н. Л., Обнявко М. В., Васирина А. В. Імплементация інноваційних технологій в систему бухгалтерського обліку : світовий досвід та перспективи України. *Ефективна економіка*. 2022. № 11. DOI:

<http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.11.8>. (дата звернення : 05.10.2025).

46. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Інструкція № 291 від 30 листопада 1999 р. *Верховна Рада України*. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення : 12.10.2025).

47. Про документальне забезпечення в бухгалтерському обліку : Наказ Міністерства Фінансів України № 88 від 24 травня 1995 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення : 28.09.2025).

48. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку: Інструкція Міністерства фінансів № 291 від 30 листопада 1999 р. *Верховна Рада України*. URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws. (дата звернення : 03.10.2025).

49. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України № 2164-VIII від 05 жовтня 2018 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (дата звернення : 03.10.2025).

50. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>. (дата звернення : 08.10.2025).

51. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-IX від 16 липня 1999 р. *Верховна Рада України*. URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws. (дата звернення : 12.10.2025).

52. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>. (дата звернення : 17.10.2025).

53. Про затвердження методичних рекомендацій щодо заповнення форм звітності: Наказ Міністерства Фінансів України № 433 від 28 березня 2013 р.

Верховна Рада України. URL:<http://www.zakon.rada.kiev.ua>. (дата звернення : 12.10.2025).

54. Прохар Н. В., Ночовна Ю. О. Облік доходів, витрат і фінансових результатів : проблеми теорії та практики : [монографія]. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. 257 с.

55. Розіт Т. В., Сузанська О. І. Технологія виробництва як визначальний чинник вибору методу обліку витрат. *Приазовський економічний вісник*. 2021. С. 168–172. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-5-27>. (дата звернення : 05.10.2025).

56. Рязанова Н. О. Фінансове забезпечення промислових підприємств на засадах державно-приватного партнерства. *Нобелівський вісник*. 2021. Вип. 1(14). С. 81–91. DOI: <https://doi.org/10.32342/2616-3853-2021-1-14-8>. (дата звернення : 05.10.2025).

57. Семанюк В., Бандурка М. Стратегічний облік в умовах переходу до циркулярної моделі господарювання. *Вісник Економіки*. 2025. №2. С. 236–246. DOI: <https://doi.org/10.35774/>. (дата звернення : 05.10.2025).

58. Старенька О. М. Стан використання сучасних інформаційних технологій для бухгалтерського обліку на підприємствах. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2022. № 1–2. С. 80–81. URL: <http://vsed.oneu.edu.ua/collections/2022/80-81/pdf/61-75.pdf>. (дата звернення : 17.02.2025).

59. Ткачук Н.В. Аналіз фінансової діяльності підприємств : конспект лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки. 2023. 114 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22317/3/AFDP_kursl.pdf (дата звернення : 06.10.2025).

60. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава : Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с.

61. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В.

Фінансовий аналіз підприємств : навч. посіб. Полтава : ПДАУ, 2024. 350 с.

62. Тютюнник Ю. М., Тютюнник С. В. Показники рентабельності в оцінюванні ефективності грошових потоків підприємства. *Фінансово-економічні, соціальні та правові аспекти розвитку регіонів* : загрози та виклики : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 24 травня 2024 р. Чернівці : Технодрук, 2024. С. 205–209.

63. Фаріон І. Д., Писаренко Т. М. Управлінський облік : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 792 с.

64. Фоміна О. Методологічні підходи до формування системи управлінського обліку витрат у концесійних проєктах. *Економіка та суспільство*. 2025. №77. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-103>. дата звернення : 12.10.2025).

65. Ціщяк Н. Є. Етапи впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2014. Вип. 46. С. 182–185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_ekon_2014_46_37. (дата звернення : 23.10.2025).

66. Шевців Л. Ю. Управлінський облік : навч. посіб. Львів: Растр-7, 2022. 642 с.

67. Шиш А. М. Хмарні технології у бухгалтерському обліку та фінансовому аналізі в Україні : аналіз відмінностей та стратегії адаптації до місцевого контексту. *Здобутки економіки : перспективи та інновації*. 2024. № 2. DOI: <https://doi.org/10.57125/econp.2024.01.29.02>. дата звернення : 12.10.2025).

68. Шеверя Я. В., Яцко М. В., Мельянова Л. В. Впровадження хмарних технологій у бухгалтерський облік України. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. №10. URL: <https://zenodo.org/records/15302198>. (дата звернення : 06.10.2025).

69. Яловега Л. В., Лега О. В., Прийдак Т. Б. Контроль як функції управління: теоретичний аспект. *Менеджмент XXI століття : глобалізаційні*

виклики : зб. матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 16 травня 2024 р. Полтава : ПДАУ. 2024. С. 33–36.

70. Яловега Л. В., Лега О. В., Прийдак Т. Б. *Управлінський облік : практикум : навч. посіб. [для здобувачів закладів вищої освіти]*. Полтава : РВВ ПДАУ. 2022. 180 с.

71. Яловега Л. В., Лега О. В., Прийдак Т. Б. *Управлінські рішення : аналіз релевантності облікової інформації. Причорноморські економічні студії*. 2022. № 74. С. 227–233.

72. Ясінська А. І. *Етапи впровадження автоматизованої системи управлінського обліку. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2023. № 2 (9). С. 152–159. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2023/dec/32695/menedzhment223maket-152-159.pdf>. (дата звернення: 26.09.2025).

Додатки